


Kultūrinis-informacinis leidinys - Lithuanian Bulletin of Information

MÜNCHENAS, 1945 M. GRUODŽIO MĖN. 15 D., NR. 10 (12)

J. V.

Mes ieškome Dievo

Nesunku yra aukštojoje jūroje paklydusiajam tapti optimistu, jeigu tolumoje jis išvysta švyturį. Sunkiau yra praradusiam kelią likti ramiu, jeigu jis tik viltimi tegali guostis. Tačiau nė vienas praradęs kryptį dar nėra žuvęs, kol jį gaivina vilties šviesa. Ir vargas yra tam, kurs jau nebeturi ko viltis. Be vilties ir diena yra tamsi ir saulė nebešildo ir žvaigždėtas dangus tik apmaudą teduoda. Žmogus — gali jis ir vargingiausias dienas gyventi — nenustojęs vilties, visa perneš ir visa iškęs. Kaip augalas be šilumos ir be šviesos, taip žmogus be vilties palūžta, pagelsta ir žūva.

Nežiūrint šitos vilties būtinybės, ir, simboliškai kalbant, pasaulio egzistencijoje visata stovi kovoje už viltį, už šviesą. Pasaulio ir žmogaus egzistencija yra tarp šviesos ir tamsos, tarp vilties ir tuštumos. Pasaulis ir žmogus svyruoja tarp būties ir nebūties. Jeigu kitos pasaulio būtys savo instinktyviu gaivalingumu nugali marinantį sustingimą, tai žmogus, būdamas kartu ir dvasinio prado nešėjas, šią kovą išgyvena sąmoningai. Būdamas sąmoninga būtybė, žmogus kovoja ne tik už šviesą ir viltį savo asmeniui, bet ir už šviesą ir viltį visam pasauliui. Žmogaus kova yra sunkesnė, nes jis turi laisvą valią, nes jis gali pasiekti ir tamsumą ir skendėti joje, kartu skandindamas ir griaudamas visą visatą. Todėl esmėje kovai už viltį ar neviltį yra žmogaus rankom duotas ginklas, kurį jis gali vienaip ar kitaip panaudoti. Tačiau visata būtų seniai žuvusi, jeigu jos buvimas ar nebuvimas priklausytų tik nuo žmogaus, nes žmogus jau daug istorijos būvyje pavargo ir mėgino daug kartų žūti, kartu norėdamas visa sunaikinti. Kiekvieną kartą, kada jis save pastatė visatos švyturiu, kada jis savo sąmoningame išdidume vien tik savo jėgomis pasiryžo visa pertvarkyti, kilo chaosas, užėjo tamsa ir brolis žudė brolį, nežinodamas už ką ir kam. Suvargęs ir suniekintas žmogus pasijusdadavo, kad jis ėjo klaidingu keliu, kad ne jis yra šviesos davėjas, o kad jis yra tik jos nešėjas, kuris šviesą ima iš kitur, iš kito šaltinio. Ir šis karų suvargintas ir savo išdidume paklydęs žmogus vėl pajusdavo, kad yra ir kita realybė už jį didesnė, nuo kurios jis ir visa, kas yra, priklauso.



Konrad von Soest — Kristaus Gimimas *(detalė)*

Ir savo rankomis sukurtame chaose žmogus vėl pasigesdavo šviesos ir eidavo ieškoti to didžiojo Kito, kuris jam viltį ir džiaugsmą grąžintų, kuris jį pavargusį pakeltų ir sustiprintų.

Sunkus yra šis žmogaus kelias į šviesą, bet jis yra istorijoje dažnas ir, tur būt, būtinas. Ir šiandien žmogus sustojo ir pasijuto paklydęs. Norėdamas tapti Dievu, jis apjako ir sukūrė chaosą. Sunaikinęs savo išdidžios dvasios šimtmetinius darbus, žmogus šiandien pradeda regėti savo menkystę. Ir krauju tebegaruojančios rankos jau vėl sudedamos maldai. Kaip senovės graikai ir romėnai ir mes šiandien, atsisakę būti visiems viskuo, ieškome to Kito, kuris mus išgelbėtų. Mes ieškome

Šiame numery:

Dievo, kuris mums šviesą grąžintų ir viltį mums duotų. Paklydę, benamiai ir bedaliai mes nenorime žūti savo pačių sukurtoje naktyje, šitame rūškanų slegiamam advente. —

Ir paradoksaliniu būdu Dievas atsakė žmogui prieš veik du tukstančiu metų. Kada žmogus, norėjęs tapti Dievu, pasijuto paklydęs. Dievas tapo žmogumi, kad jį išgelbėtų. Šviesa atėjo į žemę, tačiau ne su kariuomenių būriais ir blizgančių ginklų vežimais: šviesa ir viltis atėjo Kalėdų paprastume ir skurde.

Ir mes šiandien tarsi esame tų pirmųjų Kalėdų bendrininkai. Mes einame jų švęsti, kaip Dievo ieškotojai ir vilties prašytojai. Išsklaidyti ir išblaškyti. Vieni be savųjų, kiti ir be savo žemės po kojomis. Pavargę ir pervargę. Bet mes niekuomet nepraradome vilties ir nenorime likti be jos, nes mes tikime į Šviesą, kuri šalina tamsumas ir bedaliui grąžina brolį, seserį, tėvą, motiną, žmoną, o su jais ir jo numylėtą šviesią ir viltimis nusėtą tėviškę. Mūsų kryptis yra aiški ir visuomet ta pati. kaip ta pati lieka šiaurė ir jos amžinoji žvaigždė.



Bernardas Brazdžionis

Kalėdų varpai

Kur tu, sesuo gera, kur jūs, draugai, likimo
Į vakarus ar šaltą šiaurę nunešti?
Kur šauks visus varpai Dangaus Taikos gimimo,
Kur mus visus nuves žiemos takai balti?

Tartum Kalėdų baltos gėlės, baltos eglės
Pražydo Jėzaus gėlės kloniuos ir kalnuos,
Kažkur prie židinio susėdus šeimai bėglio
Apie kūčias mama dukrelei taip niūniuos:

— „Mūsų parapijos bažnyčios prakartėlės
Kur gimė Kristus, tu, mažyte, nežinai . . .
Ten nuo Altoriaus krito Rožės Teresėlės,
O čia aplinkui — sniegas, uolos ir kalnai . . ."

Ir širdį liūdną spaus kančia kaip ledo pančiai
Ir kaip šešėlis — liesis juodas ilgesys,
Ir niekur Kärnteno kalnuos neradus ramsčio,
Zigzagais širdį vienuma plėš ir raižys.

Ir atminty atgis Bernelių šventos Mišios
Ir kaip žarijos visos žvaigždės atsigaus,
Ir širdyje, tarytum tėviškėn sugrįžus,
Varpai ir giesmės ir vargonų maldos gaus.

Tik neateis sesuo, nei jie, draugai, likimo
Bangos į nežinią bedugnę nunešti,
Tik nenutils varpai Dangaus Taikos Gimimo
Tik bėgs pavasarin žiemos takai balti . . .

Paulius Jurkus

TRYS KARALIAI, PYPKĖ IR LAKŠTINGALA

(Legenda)

Ilgai keliavo trys karaliai iš Betliejaus į savo karalystes. Ir vos spėjo jie grįžę truputį pailsėti, atskrido pas kiekvieną angelas su Kristaus testamentu ir storom knygom. Testamente, kurį surašė apaštalai per paskutinę vakarienę, buvo atiduotas visas pasaulis valdyti šiems karaliams už tai, kad jie pirmieji iš valdovų atėjo pagerbti karalių karaliaus. Knygose gi buvo surašytos taisyklės, kaip jie turi pasaulį tvarkyti, kad įvyktų Viešpaties valia. Sėdosi vėl karaliai ant kupranugarių ir sujojo visi į vieną vietą. Pirmiausia padėkojo Dievui už tokį gausų jų apdovanojimą, paskui dalijosi pasaulį. Jie įsmeigė savo lazdas, ir tai buvo toji vieta, kur turėjo susieiti jų žemės. Tamsiaveidis Karalius nujojo į tas šalis, kur daugiau karščio ir saulės, Baltasis — patraukė į vakarus, kur daug marių ir žydinčių sodų, o Geltonasis pasuko į saulės tekėjimo šalį. Atsisveikindami jie nutarė: savo žemes valdyti pagal šventas knygas, kas metai susirinkti prie įsmeigtų trijų lazdų ir pasišnekėti, pasitarti, kaip geriau tarnauti savo valdomiems žmonėms.

Kai vėjas užpustė jų karavanų pėdsakus, beliko tyruose tik trys lazdos, susiglaudusios ir į saulę atsigręžusios. Jos sukrovė pumpurus, išskleidė lapus, ir sužydėjo spalvotais žiedais. Bet saulės spinduliai buvo per karšti, ir žiedai nuliepo. Tada, skrisdamas pas žmones, gerasis angelas pastebėjo trokštančius gyventi žiedus, stuktelėjo sparnu į žemę, ir ten prasivėrė šaltinis. Jis buvo toks gausus, kad vanduo ne tik drėkino lazdas, bet graužėsi vagą ir tekėjo per tyrus. Ir taip pasidarė didžiausia pasauly upė, tokia plati, kad net kregždė nuo vieno kranto iki kito turėjo skristi tris dienas. O lazdos išaugo į didelius medžius, plačiai išsišakojo ir galingai kėlė savo vešlės viršūnes, sulaikė vėjus ir debesim liepė sustot ir išlieti savo lietų. Atėję žmonės į upės pakrantę, rado žemę derlingą ir gerą, ir statėsi sau namus, kūrė miestus, turtingus ir linksmus.

Trys karaliai, atjoję į savo šalis, pradėjo valdyti žmones, skelbdami jiems meilę, džiaugsmą, laisvę ir duodami vyno ir duonos. Per vienerius metus suklestėjo jų šalys, ir visi dėkojo savo karaliams už gerą valdymą, o jie, sėdėdami savo rūmuose, skaitydami šventas knygas, garbino Viešpatį Dievą.

Praėjus vieneriems metams, visi karaliai išjojo į pasitarimą, kur buvo įsmeigę savo lazdas. Ir kaip jie nustebo, iš tolo pamatę jas, išaugusias į didelius medžius. Prijoję dar arčiau, dar labiau stebėjosi plačia upe, kuri lėtai siūbavo tolyn ir nešė palaimą dykumon. Upė bėgo kaip tik atskirdama Baltojo ir Juodojo karaliaus žemes nuo Geltonojo. Ir medžiai augo pirmųjų pusėje. Kai Baltasis ir Juodasis karalius, nusėdę nuo kuprių medžių pavėsy gaivinosi vynu iš maišelių, Geltonasis degė saulėj ir niekur nerado brastos per upę. Pradėjo jis barti tarnus už jų žioplumą, kodėl jam iš anksto nepranešę apie išsiliejusį vandenį. Pyko jis ir ant upės, kam ji prasigraužė vagą šiapus medžių, juk jiedu galėjo dabar pakrantėm bastytis ir prakaituoti. Ir suprato čia Dievo jam padarytą skriaudą. Ir tai buvo pirmoji pykčio sėkla, įkritusi trijų karalių širdysna.

Pagaliau, pasistatęs laivus, jis perplaukė upę ir atėjo pas Baltąjį ir Juodąjį karalių. Šiedu, glostydami savo barzdas, skaitė pavėsy storas, Kristaus pasiuntinių dovanotas knygas ir aiškinosi valdymo taisykles. Pradžiugo abu, pamatę savo draugą, bet šis rūstus krito į pavėsį ir kalbėjo:

— Nesidžiaukit labai: Dievas yra neteisingas!

— Nepiktažodžiauk, seni iš Saulės šalies! — šaukė Baltasis ir Juodasis karalius.

— Jei Dievas teisingas, tai kodėl upę pravedė mano pusėje...

Juoku prapliupo Baltasis ir Juodasis karalius dėl tokios pykčio priežasties. Jie tiek kvatojosi, kad net ašaros birō iš akių į tankias barzdas. Paskui ištraukė geriausio vyno maišelį, vaišino draugą, ramino jį ir sodino prie šventų knygų, kuriose jie ieškojo, kas yra dar paslėpta tose raidėse, ko dar jie nėra savo šalyje paskelbę žmonėm.

Išsiskirdami jie vėl pasižadėjo valdyti savo šalis pagal šventas knygas ir vėl susirinkti po trijų karalių medžiais pasitarti.

Daug kartu išsiskėtę medžių šakos džiaugėsi, galėdamos suteikti gaivų pavėsį valdovams, susėdusiems ten apačioj prie bendro palapinėje patiesto stalo. Ir paukščiai buvo linksmi, galėdami sveikinti teisybe ir senatve vainikuotas karalių galvas. Ir jie, atsilošę prieš dykumų vėją švilpė ir kalbėjo, kad yra žemėje ramybė, ramybė geros valios žmonėms.

Kartą, kai visi karaliai atsiskleidę knygas, galvojo apie išmintį, surašytą knygose, Juodasis karalius išsitraukė pypkę ir užsirūkė. Geltonasis karalius žiūri ir pats savim netiki: lazdelytė į dantų tarpą įsprausta rusi ir iš burnos leidžia kvepiančių dūmų kamuolius. Ir labai patiko Geltonajam karaliui toji burtininko lazdelė. Gal galima ja ir kelią naktį apsišviesti. Juodasis karalius, valandėlę parūkęs, davė ir savo draugams užsitraukti dūmelį. Kai truktelėjo Baltasis, pradėjo čiaudėti ir kosėti ir vos nenumetė pypkės į upę. O Geltonajam net širdis apsalo nuo dūmelio: taip jam patiko. Jis traukė dūmą po dūmo ir beveik išrūkė visą pypkę. Ir įsigeidė Geltonasis karalius įsigyti pypkę iš Juodojo. Jis siūlė tiek aukso ir sidabro, kiek paneša jų kupriai. Tačiau Juodasis karalius nesutiko. Geltonasis davė ir pusę savo žemių ir dideles bandas galvijų, bet Juodasis tik dūmė dūmelį ir neigiamai kratė galvą. Užmiršo ir šventas knygas skaityti belygaudami pypkę. Ir vakaras su miegu atėjo į jų padangtes. Kai užmigo karaliai, Geltonasis karalius įslinko į Juodojo palapinę, pavogė pypkę, sėdosi į laivus ir išplaukė namo.

Antrame upės krante jis su džiaugsmu užsirūkė. Čia jis prisiminė šventas knygas, kurias pamiršo beskubėdamas savo palapinėje. Grįžti atgal jau nebuvo kaip, nes anapus upės jau vaikščiojo pabudę žmonės.

— Suk devynias tas knygas, mintinai jau visa moku. Apsieisiu ir be jų, už tai pypkę turiu.

Parjojęs jis su džiaugsmu rūkė pypkę dienų dienas, naktų naktis. Užsitarnavusiems ministeriams ir tarnams, rodydamas prielankumą, jis duodavo patraukti savo lenktą pypkelę. Berūkydamas jis vis labiau ir labiau pradėjo pamiršti valstybės valdymo taisykles, o knygų pasižiūrėti jau nebuvo. Dėl to dar labiau rūkė ir pats savo nuožiūra leido įsakymus.

O rūkė karalius aistringai. Trys tarnai didžiuliais peiliais nuolat piaustė tabaką, kurį pirkliai su jaučiais vežė į rūmus. Rūmų sienos aprūko, auksas suodžiais apsidengė, ir baldai nuo dūmų pagelto. Tada karalius liepė prie sosto išvesti dūmtraukį. Ir visada virš valdovo rūmų plaukiojo dūmų debesėlis.

Berūkydamas Geltonasis karalius visai pamiršo ir tą dieną, kada reikėjo joti į trijų karalių pasitarimą. Baltasis ir Juodasis karalius atvykę prie medžių atsinešė ir pamirštas Geltonojo knygas. Juodasis karalius dar širdo ant Geltonojo už pypkę, grąsino kariuomenę nusiųsiąs, bet Baltasis ramino jį ir sodino prie knygų. Nesulaukę Geltonojo karaliaus, jie pasidalijo jo knygas ir sugrįžo į savo šalis, kur dar dažniau jas skaitė ir dar geriau valdė žmones. Jiedu kalbėjo žmonėm, kad jie mylėtų vienas kitą, kad visi būtų laisvi ir mokėtų savarankiškai gyventi. Jiedu atidavė visa savo žmonėm, patys pasidarydami jų tarnai. Išaugo miestai jų kraštuose tokie dideli, kad iš vieno miesto krašto iki kito reikėjo keliauti savaitėm. Ir kad nevargtų žmonių kojos, nešančios savo artimui gera, jie įtaisė mašinas, kurios

---

GERBIAMIEMS MŪSŲ

BENDRADARBIAMS IR SKAITYTOJAMS

KALĖDŲ ŠVENTĖSE LINKIME RAMYBĖS IR GIEDRIOS VILTIES

„AIDŲ“ REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

vežiojo žmones iš miesto į miestą, iš šalies į šalį.

O patys karaliai, jau pageltę iš senumo, sėsdavo kasmet ant savo kupranugarių ir jojo prie didžiausios pasauly upės, kur augo trys medžiai. Ten jau buvo pakrantėse išaugę dideli miestai, vynuogynai ir vaisių sodai driekėsi paupiais ir maitino gerus ir taikius žmones. Ir kai atvykdavo Baltasis ir Juodasis karalius prie upės, minios eidavo pasveikinti savo valdovų, nešdavo jiems dovanų ir šaukdavo: Tegyvuoja mūsų valdovai, kurie yra už saulę geresni. Karaliai susirinkdavo dovanas, patys jas išdalindavo vargšams ir sakydavo: „Mes esame jūsų tarnai, ir mum turtų nereikia. Tik klausykite, ką kalba gerosios knygos, ir mes būsime turtingi jumis!“

Tik anapus upės dar vėjas gainiojo smėlį, snūduriavo neapmatomi tyrai, ir kalnų aštrūs dantys lyg siena skyrė niekieno neapmatomą ir nepažįstamą Geltonojo karaliaus šalį.

O anapus upės dar vėjas gainiojo jam tabaką ir siųsti į rūmus. Kasdien išeidavo vis nauji įsakymai iš rūmų, žmonės nė nespėdavo jų skaityti. Buvo paskelbta, kad vyrams reikia auginti plaštakos ilgumo barzdas, o moterims plaukai lyg juostos. Jei kam trupučiuko trūkdavo, tuoj tą nusivesdavo policija, ir tas daugiau nebegrįždavo. Paskui įsakė visiems rūkyti; kas nerūkė, tas neturėjo teisės pirkti ir parduoti. Dažnai atsitikdavo, kad vieną dieną įsakymai būdavo iškabinami, o kitą dieną vėl atšaukiami. Gyventojai nė nežinojo ką daryti, kaip eiti, kaip valgyti, kaip pasisveikinti. O kas suklysdavo, tuoj buvo baudžiamas. Kartais valdovui patikdavo ruda spalva, ir jis liepdavo visiems rudai apsidaryti, o kartais tuoj liepdavo raudonom jupom apsivilkti. Kartais buvo privilegijuojami mažieji, o dažniausiai turtingieji, kurie pristatydavo dovanom geriausio tabako. Išleido karalius ir tokį įsakymą: kas neturi savo kišenėje šimto kapų auksinų, kas nėra 12 pėdų ūgio ir nesveria 6 pūdų, turi būti nuteistas ir uždarytas kalėjiman, nes valdovo šalis turi būti geros ir kilnios rasės. Tas pats palietė ir paukščius ir žvėris. Visi mažieji buvo naikinami. Jie turėjo arba žūti, arba slėptis į olas ir ten laukti įsakymo atšaukimo.

Gyveno Geltonojo karalystės pakrašty viena mažytė linksma paukštytė, kol ir ją pasiekė karaliaus valdžia su mirties sprendimu. Ji išsprūdo iš budelio rankų, atskrido prie upės ir įsikūrė aukštuose medžiuose.

Ir kai atjojo Baltasis ir Juodasis karalius, susėdo po medžiais pailsėti, pragydo paukštė vakare taip liūdnai, taip liūdnai, kad visos medžio šakos verkė ir abu senutėliai, besiklausydami nuostabios giesmės, pravirko.

Rytmetį jie žiūrėjo per žiūronus į medžio viršūnes, bet niekur nematė paukštės. Jie pašaukė vietos gyventojus ir klausė jų, kas gieda vakarais taip gražiai ir graudžiai. Bet gyventojai nežinojo. Tada atsirado viena piemenaitė, kuri parodė medyje mažytę paukštę. Jos vardas buvo Lakštingala.

— O kur ji anksčiau buvo? — paklausė abu karaliai.

— Ji atskrido iš ten, — parodė piemenaitė mažu pirštu į Geltonojo karaliaus šalį. — Ten buvo išduotas viešpaties paliepimas sunaikinti visus mažus



Viktoras Petravičius — Legendos iliustracija

paukštelius, ir ji atskrido čia ieškodama ramybės.

Įsakė karaliai gerbti lakštingalą ir mylėti, kad ji linksmai giedotų, bet paukštė rytais ir vakarais čiulbėjo liūdna ir vieniša.

Sėdėjo abu karaliai, verkė beklausydami giesmės ir klausė paukštės:

— Ko čiulbi, lakštingalėle, taip gailiai, ar nepatinka tau mūsų šalys, ar žmonės tau negeri?

— Ko aš linksmai čiulbėsiu, gerieji seneliai, — atsakė iš medžio lakštingala, — toli paliko mano pažįstamieji, svetimi išdraskė mano namelį.

Mąstė, galvojo abu karaliai ir nieko nesugalvojo, kuo padėti mažajai paukštei.

Galų gale nutarė siųsti pasiuntinį į tą šalį, kur turėjo būti Geltonasis karalius ir iš kur niekada nebuvo atėję jokios žinios. Pasiuntiniai turėjo kviesti karalių vėl pasitarti, kad paukštei būtų leista grįžti namo.

Ilgai jojo pasiuntiniai tyrais, kol pasiekė pirmuosius žmones. Labai nustebo pamatę juos gyvenančius dar urvuose ir parudavusius nuo tabako. Čiabuviai daugiau nieko nemokėjo kalbėti kaip tik: duok tabako, tabakas geras, tabakas blogas, garbė geriausiam karaliui, kurs leido rūkyti, ir lenkės jie į tą pusę, kur gyveno karalius. Todėl pasiuntiniai, nors ir nesusikalbėjo su vietos gyventojais, bet iš žmonių lankstymosi suprato, kuria kryptim reikia joti karaliaus pilin.

Atjojus į sostinę, policija ir juos pačius kelis kartus už taisyklių peržengimą įkišo į kalėjimą. Ilgai vargo, kol priėjo prie paties karaliaus. Reikėjo papirkti visus tarnus ir sargybas. Laimei, kad buvo pasiėmę šokolado: tas tik pravėrė duris į valdovo rūmus. Ten rado karalių 12-kos ginkluotų vyrų dieną naktį sergstimą ir tabaku lyg žole apsikreikusį. Labai nustebo karalius, išvydęs svetimšalius, ir jau norėjo rūstauti, bet pasiuntiniai suminkštino valdovą, duodami ir jam šokolado.

Jie pasakojo karaliui, kad yra du jo draugai, kurie išsiilgę jo laukia ant upės kranto pasikalbėti kaip anuomet prieš daugelį metų.

Prisiminė Geltonasis šviesias naktis, prajotas tyrais, vedant žvaigždei, slaptą džiaugsmą, rūsenusį krūtinėje, ir panoro pamatyti savo bičiulius.

Atjojęs prie upės, jis paslėpė pypkę kišenėje ir persikėlė per vandenį. Nudžiugo visi karaliai.

— Kokie jūs pasenę, — tarė Geltonasis.

— O koks tu pageltęs, kaip tabakas! — atsakė Baltasis ir Juodasis.

— Kas? Kaip tabakas? Kas yra tabakas? — klausė nustebęs Geltonasis.

— O tas, kurį kemši į mano pypkę? — tarė Juodasis.

— Kokią pypkę?

— O tą, kurią iš manęs pavogei?

— Pasenai, bičiuli, ir nieko neatsimeni. Aš jokios pypkės neturiu ir nieko apie ją nežinau. Manau, ar tik nebūsi ją pametęs, nenorėjai man parduoti.

Tuo tarpu pragydo medžio viršūnėje lakštingala.

— Na čia dabar kas per muzika? — klausė nustebęs Geltonasis karalius.

— Muzika, taigi, apie ją mes pakal-

bėsim, — rimtai vedė Baltasis.

— Turbūt koks nors erelis, didelis kalnų paukštis. Na ir čiulba, — ėjo Geltonasis karalius aplink medžius, atsivertęs ir į šakas žiūrėdamas.

— Ir ne erelis, ir ne didelis, — tarė Baltasis.

— Tai nieko nevertas, — mostelėjo Geltonasis ranka.

— Tu jį išvarei iš jo namų? — tarė Baltasis.

— Kas čia tokio?

— ~~O kodėl,~~ jis dabar neturi kur prisiglausti?

— Gerai, atiduok man!

— O kur dėsi?

— Kur panorėsiu? Mano čia reikalas!

— Čia visų reikalas, pameni, kas buvo knygose parašyta: reikia leisti visiems gyventi, — ginčijo abu karaliai.

— Pasaka... pasaka... Žinot, parduokit! Gražiai gieda. Kiek norit aukso, vergų?

— Tu ir vergų turi? — nustebo Baltasis ir Juodasis karalius.

— O jūs ne?

— Pas mus visi laisvi.

— Che, che, che... Juokdariai, tai kas jums darbus dirba, kas tabaką piausto... Bet, palaukit, paukštis iš ten atskrido, — parodė Geltonasis į savo žemę, — tai jis mano. Duokit čia!

— Ne! Turi prižadėti, kad vėl jį nuveši į vietą ir leisi jam giedoti.

— Che, che, kokie jūs pasenę, galvočiai, ar ne vistiek, kur aš jį padėsiu.

Geltonasis karalius neiškentęs išsitraukė pypkę ir užsirūkė.

— Na, o kas ta, ar ne mano pypkė — tarė Juodasis.

— Kas tokio? Ar tik nesapnuoju: Mano pypkė...

— Aiškiai pažįstu...

— Matau, jau akys prigesę... O kas tokio, jei ir tavo, ar aš kaltas, kad ją pametei...

Juodasis karalius nieko neatsakė, tik išsitraukė ilgą cigarą ir užsirūkė.

Geltonasis karalius išsigandęs pašoko porą žingsnių atgal, manydamas, kad kokią šaudyklę prieš jį atstatė Juodasis. Tačiau suuodęs tabako kvapą, nusiramino ir pradėjo lygti cigarą.

— Ne cigaro prašyk, bet prižadėk grąžinti lakštingalai laisvę — dėjo supykę abu karaliai prieš Geltonąjį.

— Aš patyriau, kad didesnė yra laisvė būti nelaisvam, todėl aš leidau šitą džiaugsmą visiems patirti, — dėstė Geltonasis.

— Bet tai yra senos pažiūros.

— Che, che, che... išminčiai tikri, mokyti užsimanė... Ar jūs žinote, kad didžiausia išmintis yra mokėti rūkyti tabaką, ir tai aš suteikiau visiems. O lakštingalą, duokit ją čia, aš sutvarkysiu.

— Deja, taip nebus, — užprotestavo abu.

Naktį, kai visi karaliai sumigo, Geltonasis karalius įlipo į medį, sugavo lakštingalą, įsikišo į kišenę, išdraskė lizdą, išsvaidė vaikučius, sėdo į laivą ir išplaukė į savo šalį. Ten užsirūkė ir tarė: „Žiūrėkit ir toliau į savo knygas, jūs seniai besmegeniai".

Pabudę karaliai neišgirdo lakštingalos ir nerado Geltonojo karaliaus. Aplink buvo išdraskytas lizdelis ir nužudyti maži vaikučiai. Didžiai nuliūdo karaliai prie išdraskyto lizdo. Suėję žmonės kalbėjo, kad reikia vytis karalių ir atimti lakštingalą. Kaip dabar gyvens žmonės paupy be gerosios paukštės.

Karaliai atvertė knygas, skaitė vieną dieną, skaitė antrą ir trečią dar pridėjo, skersai ir išilgai išžiūrėjo puslapius, bet niekur nerado, ką dabar reikia daryti. Svarstė ir tarėsi, jų ministeriai važinėjo šen ir ten ir nieko neišgalvojo: juk paukštė tokia maža, argi apsimoka dėl jos čia triukšmą kelti.

Tada susirinko žmonės prie upės su vėliavom ir giesmėm ir kalbėjo, kad čia turi vėl būti gera ir niekam neturi po saule būti bloga. Kas yra uždarytas, tas turi būti paleistas, kas yra išvežtas, tas turi būti laisvas ir sugrąžintas. Tada karaliai ėmėsi būrius ginkluotų vyrų, kėlėsi per upę ir nujojo į rytų šalį ieškoti lakštingalos.

Geltonasis karalius sėdėjo savo rūmuose, rūkė pypkę, o prieš jį kabėjo auksinis narvas su lakštingala. Ji buvo liūdna ir negiedojo.

— Kodėl tu nečiulbi? — klausė karalius.

— Nėra man laisvės —, atsakė lakštingala.

— Kvaila tu, aš juk liepiu!

— Tu išvežei mane iš namų, vaikus nužudei, lizdą sugriovei.

— Tylėk, liepsiu tuoj pusryčiam iškepti. Giedosi ar ne?

— Ne!

Karalius įsakė neduoti paukštei nei lesti nei gerti. Tupėjo lakštingala narve ir liūdna žiūrėjo į tą šalį, iš kur ji buvo atvežta. Praeidami vergai negalėjo išlaikyti neverkę, pamatę lakštingalą, bet karalius įsakė visiems juoktis, ir jie juokės ir rodė patenkintus veidus. Kai karalius nematydavo, vergai prislinkdavo prie narvo, numesdavo duonos trupinių, nušlėkdavo vandens lašelį ir tardavo:

— Kodėl, lakštingala, negiedi, juk tave nužudys?

— Paleiskite, ir aš giedosiu, — atsakydavo lakštingala.

Atėjo staiga garsas, kad atjojo karaliai ieškoti pradingusios paukštės.

Įsakė karalius tuoj papiauti lakštingalą ir atnešti į pusryčių stalą. Tarnai tik lakstė ir bėgiojo jų ieškodami tai peilio, tai dubenio kraujui nuleisti, tai rėčio plunksnom, kol svečių šalių karaliai jau buvo rūmuose.

Baltasis ir Juodasis karalius Geltonajam liepė kaip užmiršusiam šventas knygas, nevykdančiam Viešpaties valios, užleisti sostą. Geltonasis karalius norėjo spirtis, šaukti vyrus, bet čia iš jo paties pypkės pakilo kibirkštys, baisios kaip kalavijai, puolė į akis ir išdegino jas. Jis norėjo atsikėlęs nuo sosto šaukti savo paklusnius tarnus, bet negalėjo ištarti nei žodžio. Už tai, kad žmonės vargdami jo šalyje buvo prikalbėję piktų žodžių prieš Viešpatį Dievą, Geltonajam karaliui buvo atimta kalba.

Juodasis ir Baltasis karalius liepė vesti Geltonąjį karalių į tyrus, pasodinti ant druskos ir duonos, kad suprastų, kokiais keliais jis buvo nuvedęs savo šalį. Jo vietoj paliko vietininką, įdavė knygas į rankas ir liepė valdyti taip žmones, kad būtų gera visiems.

Paleido suimtus, kurie gatve ėjo ne taip ir ne tokį rūbą dėvėjo, kaip kad norėjo karalius. Ir ištremtus sugrąžino į jų namus.

Atidarė ir lakštingalai narvą. Ji buvo papūrusi, ir sparneliai nuo mušimo į virbalus buvo sukruvinti. Karaliai užliejo balzamo ant jos žaizdų, padėjo ant delno ir kalbėjo:

— Giedok, lakštingala, mes tave nunešim į tavo šalį! Giedok!

— O kas pastatys mano namelius?

— Mes, mes, tik giedok!

— O kas sugrąžins man vaikus?

Karaliai tylėjo, tylėjo ir visas rūmų kiemas.

Karalių akyse suspindėjo ašaros. Viena jų nusirito per skruostus ir nukrito ant lakštingalos žaizdų. Į krintančią ašarą gerasis Dievo angelas įliejo gyvybės balzamo, ir lakštingala karalių delne gyvybės ženklan pakėlė galvą...

Leonardas Žitkevičius

Atgarsiai

KASDIENĖS DUONOS!

Kasdienės mūsų duonos! Kad bent menką trupinį!
Bent alkiui nuramint šiandieną!
Eini ir niekuo jau daugiau nebesirūpini —
Vis viena!

Vis viena: kareivinėse, kavinėse ar tvartuose,
Geltoni lapai ar sužydusios aguonos —
Kartoji viena tu širdim apkartusia:
Kasdienės mūsų duonos!

BOKŠTO LAIKRODIS

Sustojo laikrodis ant tos minutės,
Kai bombos krito kvartale.
Sustojo laikrodis, trenkimą jų pajutęs,
Ir tu prisiglaudei šalia.

Bet nesustosi tu, kaip laikrodis metalo,
Kol tau širdis krūtinėj nesustos.
O vėl sirenos... vėl kris bombos į kvartalą,
Tau besiblaškant nuolatos...

NUORŪKA

Imi nuo žemės nuorūką.
Žvelgi su šypsena.
Kaip nuorūka, kaip nuorūka
Ir ši vargų diena.

O tu, likimo genamas,
Čia mėtaisi kartu.
Kaip nuorūka gyvenimas,
Kaip nuorūka ir tu.

MOTERIS

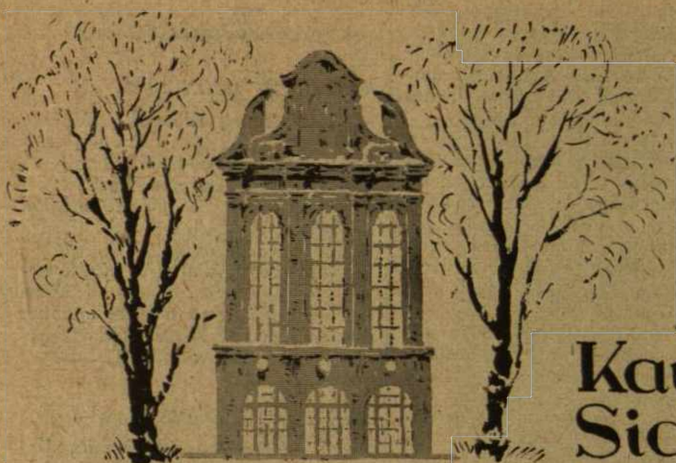
Tai kas, kad lankos ji sapne,
Kad vardą jos tari!
Turėjai moterį, ar ne —
Šiandieną neturi.

Ir neturėsi. O regi.
O lauki, dievaži.
Viena ji buvo tau brangi,
Viena tiktai graži.

SVETIMAS DANGUS

Kas ta saulė be Mūšos vainiko
Ir be Nemuno mielo krantų!
Tik svajonė širdies nepaliko,
Tik pasiėmei skausmą kartu.

Tik viltis, kregždute atplasnojus,
Ves ir gundys. O kelias dygus.
O žaizda — nenuplaus jos Dunojus,
Tik užgydys tėvynės dangus.



1920—1945

Kauniškio Teatro Sidabrinė šventė

Stasys Pilka

(Mintys į šiapus ir anapus)

Yra įprasta, kad jubiliejinė kalba ar tolygios paskirties straipsnis yra paremiamas biografiniais ar istoriniais duomenimis, kad praskambėtų imponuojančiai ir iškilmingai. Ši taisyklė čia ir vykdoma.

Šiuo atveju visų pirma iškeliama yra *jubiliejaus data, t. y.:*

1920 METŲ GRUODŽIO MĖN. 19-OJI DIENA

arba, tiksliau pasakius, ne diena, o *vakaras*, kada buvo be jokių ypatingų iškilmių pakrikštytas ir į metrikas įrašytas

KAUNO VALSTYBINIS DRAMOS TEATRAS

kuris anuomet pasivadino Lietuvių Meno Kūrėjų Draugijos Vaidykla (o scenos menininkai buvo — vaidilos!). Šis Vaidyklos terminas vistik neprigijo, nors skambėjo tikrai originaliai. Teatrą suvalstybinant, pavadinimas Valstybinė Vaidykla pasirodė nepriimtinas.

GIMIMO VIETA. Laikinoji sostinė. Miesto sodas (kadaise panaikintų kapinių vietoje atsiradęs). Čia devynioliktо amž. antroje pusėje ant trūnijančių gerų krikščionių kaukuolių ir blauzdikaulių caristinės Rusijos garbei ir šlovei kaipo tinkamas rusifikacijos židinys pastatyti Miesto Teatro neva rūmai. Su provincionališkom pretenzijom, pusiau mūrinis pusiau medinis pastatas. Kairiajame to pastato sparne — restoranas. Su alkoholiniais gėrimais ir atskirais kabinetais. Veikiąs ištisą parą. Į jį patekti labai patogu: tiesiog iš parterio foyer — plačios durys. Restoranas buvo neblogas: ir kreditan užrašydavo ir rusų įgulos nuobodžiaujantieji karininkai jame veidrodžius daužydavo, o vienas ar net keli čia pat ir nusišovė.

Bet apie patį tą miesto teatrą. Teatras kaipo toksai irgi buvo. Ir scena buvo ir užkulisis ir net kostiumus ir butaforiją tulas Šembergas išnuomuodavo.

Pati salė — iš parterio ir dviejų aukštų. Tais aukštais ir medinėm pertvarom publika buvo atatinkamai lokalizuota. Sezono metu teatras veikė. Lygiai kaip ir G. Lano teatrinė agentūra. Atvykdavo garsenybės netgi užsieninės. Vaidinti užklysdavo gastroliuojančios rusų ir ukrainiečių trupės (pastarųjų spektakliais žavėjosi jurbarkietis gimnazistas Kastantas Glinskis).

Tame Miesto Teatre prieš keturiasdešimt metų J. Naujalis surengė bene pirmąjį viešąjį lietuvišką koncertą. Jo scenoje Aleksandras Vitkauskas — mūsų dramos scenos pionierius — statydavo „Pilėnų Kunigaikštį" ir panašius spektaklius. Žodžiu, ir lietuviai čia pradėjo jaustis lyg ir teisėtais kampininkais, jei tik gubernatorius, aišku, leidimą duodavo. Užėjo karas. Kaunas suvokietėjo. Buvo ruošiamos tik vokiškos pramogos ir kariams ir šiaip publikai. Kartais dar ir žydų ar lietuvių vaidinimai. Bet, žinoma, labai retai.

Nuo 1919 m. tame pačiame Miesto Teatre buvo prisiglaudęs A. Sutkaus sukurtas, bet neilgai gyvenęs Tautos Teatras. Laiks nuo laiko ten pat įvykdavo ir J. Vaičkaus Skrajojamojo Teatro spektakliai. Neperiodiniai, porą sykių premjeras atvaidinę, tiedu tikrojo teatro užuomazgos, dėl įvairių priežasčių (stigo publikos, pajėgų, repertuaro) ryškių savo veiklos pėdsakų, deja, nepaliko. Šiandien svarbu, kad bandė ir drįso. Kad pradėjo dirvą purenti, kad aplink save suspietė tikrus scenos mylėtojus, kad norodė nuolatinio lietuviško teatro skubų būtinumą.

TEATRO GIMIMAS. Menu, 1920 m. ankstyvą rudenį, gyvendamas Petrapilyje (tada jau Leningrade) kažkokiu pusiau oficialiu būdu gavau ant oficialaus Lietuvių Meno Draugijos blanko visiškai neoficialiai gero bičiulio — rašytojo Petro Vaičiūno ranka rašytą laišką-kvietimą stoti į kuriamą Kaune Dramos Teatrą. Apačioj tilpo Juozo Vaičkaus — Dramos sekcijos pirmininko — plačių išbujojusių raidžių charakteringo bruožo prierašas: „Nieko nedelsdamas važiuok!" Tąsyk jau buvau pradėjęs „karjerą" rusų scenoje — tuoj pat išvykti buvo kažkaip nepatogu, o gal net ir sunku. O, antra vertus, su tuo išvykimu vis nesisekė: vis mano kelionės leidimui gauti dokumentai kažkur įstrigdavo. Gi Kaune tuo metu tikrai jau kūrėsi ir gimė savas tautinis Dramos Teatras!

Pribuvėjos rolėje pasirodė — pirmajame veiklos laikotarpyje energingu meno institucijų organizavimu pasireiškusi — jau minėta Meno Kūrėjų Draugija. Toji draugija, įsisiūbavusi organizaciniuose sumanymuose, pasiryžo steigti nuolatinius dramos ir operos teatrus. Kaune jau susirinko nemenkas tų meno šakų profesionalų skaičius, prie jų šliejosi nedrąsiai teatre pradedantieji dirbti. Pamatas jau buvo, reikėjo tik organizacinio trūso, pradinių sunkių žingsnių įkarščio ir pradedamam darbui meilės.

Atsirado ir trys *banginiai*, ant kurių pečių turėjo išsyk užgulti to naujai kuriamo sceninių iliuzijų pasaulio gaublys. Jie buvo trys — visi jau turį autoritetą, patirtį, didelius norus ir jaunus sugebėjimus. Jų figūros, povyza, vidinis pasaulis, meninis credo — buvo labai skirtingi. Bet kad ir nesujungiamus elementus pabandyta sujungti. Vienas jų — *Juozas Vaičkus*, jau virš dešimties metų Žemaitijoje ir Rytų Lietuvoje su mėgėjais rengęs lietuviškus spektaklius, karo metu Petrapily baigęs Imperatoriškus Dramos kursus. Nuo 1917 m. su savo mokiniais Petrapily, Vilniuje ir provincijoje, o vėliau ir Kaune pasirodęs su savo vardo skrajojamu teatru. Nedidelio ūgio, mėlynus akinius nešiojąs, bebro apikaklės šineliu apsivilkęs, stambokas žemaitis. Plaukai ežiu sušukuoti. Mąstydamas kramtąs nagus. Mėgstąs gyvenime vaidinti teatro direktoriaus rolę. Kaipo aktorius ir režisierius linkęs į „pergyvenimo" vaidybos stilių. Geras pedagogas, ypač mokąs atrinkti scenai tinkamas pajėgas. Susižavėjęs Ibseno, Hamsuno, A. Čechovo dramaturgija. Prieškarinio Lietuvos inteligento su jo įvairiom ypatybėm tipas. Realistas ir kartu romantikas. Labai praktiškas ir drauge realybėje naivus.

Su J. Vaičkum kaipo režisierius ir teatro šulas turi dirbti ir visuomenės sluoksniuose remiamas

Kastantas Glinskis — baigęs A. Suvorino Petrapilyje dramos kursus, ten pat, buržuazijoje ypač popularus, Mažojo Teatro jaunas aktorius. Žinomo režisieriaus A. Arbatovo mylimas asistentas Lietuviškų Vaidinimų Petrapily išpopuliarėjęs režisierius. Karo metu, karinės prievolės vengdamas, dirba ginklavimosi fabrike. Revoliucijos pradžioj atsitiktino pobūdžio teatruose. Grįžęs Lietuvon, režisuoja kariams skirtus vaidinimus.

Juodaplaukis, nelabai aukšto ūgio, plačių pečių. Ypatingai gražiom po

tankiais antakiais akim. Lyg Kaukazo kurios tautos atstovas. Puikus aktorius, mėgstąs vaidinti dėkingas roles. Didelė sceninė technika, nemenkesnis patrauklumas, civilizuotumas greit jį iškelia į pačią pirmą publikos mėgiamiausių lietuvių aktorių vietą. Mėgo bendrauti su profesūra, žymiais rašytojais. Gyvenime — realistas, scenoje — romantikas. Aiškus Vaičkaus būdui priešingumas! Nesikarščiuoja, atsargiai politikuoja ir turi aiškesnę veikimo liniją.

Aleksandras Vitkauskas, ruošęs po spaudos atgavimo lietuviškus spektaklius Kaune, važinėjęs su jo vadovaujama trupe po Aukštaitiją ir Suvalkiją. Baigė Maskvoj vaidybos mokyklą. Kurį laiką važinėjo po Šiaurės Amerikos lietuvių kolonijas, ruošdamas su vietiniais mėgėjais vaidinimus. Gerų sceninių davinių, stambus, garbanotais plaukais, šviesus šatenas. Nuo palinkimo į alkoholį kiek susilpnėjusiu balsu. Jautrus, linkęs vaidinti sceninio meilužio roles. Šiaip gabus aktorius. Gyvenime — jau netekęs energijos. Iš profesinės scenos neužilgo pasitraukė.

Tie trys, palyginus, dar jauni vyrai turėjo pakelti ir režisūros ir trupės organizavimo naštą. Pastaroji sudaroma daugumoj iš Vaičkaus mokinių ir kelių Glinskio statytų vaidintojų. Toje pirmoje Valstybinio Dramos Teatro trupėje iš pat pirmų dienų užtinkami ir šiandien lietuvių scenoje bedirbantieji: *Ona Kurmytė*, *A. Vainiūnaitė*, *T. Vaičiūnienė*, *V. Dineika*, ir *Petras Kubertavičius*. Tuo pat pirmojo sezono metu į Dramos sąstatą dar įeina Maskvoj vaidybos mene pasitobulinusi jau žinoma Kaune aktorė *Ona Rymaitė*, vėliau iš Rusijos grįžta *Juozas Laucius*, *Jurgis Petrauskas* ir *Stasys Pilka*. Antrojo ir trečiojo sezono metu trupę papildo iš „*Vilkolakio*" perėjusios *Alė Žalinkėvičaitė*, *Nelli Vosyliūtė* ir iš Rusijos atvykę *Aleksandras Kupstas* ir *Ipolitas Tvirbutas*.

Beveik nuo pirmųjų teatro įsikūrimo mėnesių jame dar dirbo šalia kitų šioje vietoje verti paminėti du aktoriai: Antanas Vanagaitis (komikas ir charakterinių rolių, didelės vidinės šilimos vaidintojas — nuo 1942 m. gyvena ir dirba Šiaurės Amerikoj) ir Vincas Steponavičius (pastaruoju metu nuo teatro darbo pasitraukęs).

Jei jau bandome prisiminti Kauno Valstybinio Dramos Teatro veteranus, pionierius, jubiliatus ar kaip kitaip tuos asmenis vadinsime — aukščiau išrašytos pavardės duoda vaizdą apie pirmųjų sezonų tos trupės sąstatą. Anasyk toji trupė su antraeilių ir trečiaeilių rolių vaidintojais niekados, rodos, nebuvo skaitlingesnė, negu 20-ties žmonių. Kaunan atvykęs, radau tik keturias aktores ir šešis aktorius. Ir vieną režisierių — *K. Glinskį*. O tos trupės tokia neskaitlinga scenos menininkų sudėtis turėjo pakelti visą repertuarą.

KAUNO ATMOSFERA

Teatras neįmanomas be publikos, be žiūrovų. Priverskim pačius geriausius aktorius pačiam geriausiame to veikalo pastatyme, pačiuose geriausiuose teatro rūmuose vaidinti tuščiai salei. Nieko iš to neišeis! Nebus jokio spektaklio! Ir negarantuoju, kad visi aktoriai po tokio eksperimento nesusirgtų stipriu nervų sukrėtimu ar dar kokia negerovė neatsitiktų. Ponai žiūrovai, jūs esat spektaklio sudėtinga dalis. Ir dažnai, kokie jūs patys esat, toks būna ir spektaklis. Bet moralę atidėkim į šalį — įsidėmėkim tik tą vieną aksiomą: žiūrovas yra spektaklio sudėties pati esminė dalis, nelyginant, jo antroji pusė. Be savo nuoširdaus o svarbiausia pastovaus žiūrovo teatras daug ko nustoja. O Kauno Dramos Teatras, deja, ir buvo tos „pereinamos kareivinės", kuriose nauji žiūrovai — atvykėliai neužilgo keitėsi kitais tokiais pat neilgalaikiais lankytojais.

Meno filosofas H. *Taine* kadaise sudarė tokį postulatą: *meno klestėjimui reikalinga atatinkama moralinė atmosfera*. Tas žymaus mokslininko teigimas, man rodos, padeda susivokti net ir Kauno Valstybinio Dramos Teatro kilimo ir stagnacijos kreivojoje.

Kaunas — iki laikinąja sostine ir lietuviško gyvenimo centru tapo — dvidešimto amž. pradžioje, nors žemėlapiuose ir stambiai užrašomas, buvo tik apsnūdęs ir nuobodus, o kultūriniu atžvilgiu trečiaeilis (ar net žemiau) rusų provincijos ne tai miestas ne tai miestelis. Ir mūsų tautiniai siekimai nors čia gyveno ir Maironis, A. Jaštas, J. Naujelis, S. Banaitis negalėjo prilygti kad ir vilniškei lietuvių akcijai. Dvasinėse pelkėse ir smėlynuose čia prie gaivinančių šaltinių galėjo susikurti tik nedidelės lietuviškos kultūros oazės, savotiški štabai, kurie veikė atokiau nuo pagrindinio fronto, kurie nurodinėjo kovos būdus, priemones, siuntė kultūrinės kovos ginklus, bet savo teritorijos plačia lemiama kovos arena paversti negalėjo. Nepriklausomybę atgavus, o vėliau ir valdžios, mokslo, meno ir šiaip administracines įstaigas į Kauną atkėlus, čia suplaukė iš įvairių buvusios Rusijos Imperijos kraštų ir net iš kitų Europos vietų senoji prieškarinė mūsų inteligentija įvairių mokslo sričių personalas, visokių šakų menininkai. Lygiai atvyko, bet jau tiesiog iš kaimo, ir naujoji ar būsimoji inteligentija: moksleiviai, valdininkija: Toji naujoji Kauno miesčionija ir inteligentija į šį istoriniai seną, bet mums kultūriniai jau vėl lyg ir svetimą miestą su savimi atgabeno grynai senovinę kaimišką psichologiją, o gal ir tradicijas. Taip sakant, nekišti nosies toliau savo kaimo ar valsčiaus, savo kiemo reikalais pirmon galvon rūpinimąsi, savyje užsidarymą — galima pasakyti — savotišką egocentriškumą. Nuosavam name (o kad taip dar su daržu ir sodu!) savos šeimos prieglobsty, šiltai sočiai ir gerai pagyventi — poniškai — ir dar gražiai apsirengti — tai jau buvo Kauno naujakurio — vidutinio inteligento ypač valdininko ne tik svajonė, bet ir idealas. Gyvenimo sąlygos darėsi vis palankesnės, prasidėjo sklypų supirkimas, namų statyba, šeškų kailinių siuvimas ir apskritai miesčioniškos apyvokos daiktų įsigijimo epopėja. Viskas, kas realu, praktiška naudinga, žodžiu, kas ūkiška, tvirta ir stambu — visa tai buvo ir tikslu ir vertinga. Nelyginant šimtamargis su kokiu sklypelninku nelabai ką bendro turėti privalo, taip ir Kaune atsirado netikėtai pralobusių ir šiaip paprastų piliečių rūšys. Vis labiau stiprėjo sočiai valganti, neblogai gyvenanti mūsų bürgerliche Republik, o jos centras, Kaunas, davė jai toną. Įvedė krašto vidaus apyvartoj būtino gyvenimo reguliaminą, nustatė doro piliečio dėmesio vertų objektų specijas lygiai kaip ir sudarė ypatingai gerbtinų žmonių rūšis.



Rudolf Saaring J. V. Portretas

Tik vis dėlto, mieli kauniečiai, ar jūs nerandate, kad Kaune maža buvo to, ką mes atradome (ir palikom) ir matėm Vilniuje: kažkokios tradicinės amžinos dvasios. Kaunas istoriniai juk yra užtektinai senas miestas, bet kur jo praeitis, kur tas dvasinas nenutraukiamas su praeitimi ryšys?

Tasai nuo temos nukrypimas buvo tik tam reikalingas, kad skaitytojas suprastų tą net per jėgą jam peršamą mintį: Kauno atmosfera ne visada buvo palanki šiandien dvidešimtpenkmečiu pasigirti galinčiam, o savo laiku žymiausiam šalyje Dramos Teatrui. Suvalstybinimas buvo asocijuojamas su biurokratiškumu, su valdininkiška būkle, su reiškiniais, kurie mažiausiai taikomi bet kokiai meno įstaigai. Tarp kitko čia kalta ir toji tariamoji atmosfera, lygiai, kaip ir kitos priežastys, kurios kaip tik tos atmosferos, atrodo, yra tikrai iššauktos.

TEATRO SUVALSTYBINIMAS

Kūdikis gimė, augo, brendo. Stipriai jau laiks nuo laiko ant abiejų atsistodavo. O gerieji dėdės jį norėjo arba visiškai nugalabinti arba atiduoti į prieglaudą — vadinasi, šiltom globon ir rimton priežiūron. Toks maždaug likimas buvo ištikęs ir Valstybinį Kauno Dramos Teatrą. Meno Kūrėjų Draugijos žinioje būdamas, gaudamas šiokią valdišką paramą, teatras kad ir kukliai, bet tobulėjo, mokėsi iš gyvenimo knygų, įgaudavo autoritetą. O seimo finansų komisijos ir kitokios instancijos laiks nuo laiko rodė rūsčius veidus ir nedviprasmišką susirūpinimą teatro sąmata. Gi sąmata, kiek vėliau esu tyrinėjęs, mandagiai tariant, buvo ubagiška. Bet ... instancijos žino, ką jos daro. Per dvejus metus kas antrą ar trečią savaitę teatro menininkų ausį pasiekdavo vis ta pati grąsinanti, apstulbinanti žinia: „valdžios sferose kalbama, kad Teatrui bus atimta subsidija", arba dar trumpiau ir aiškiau „Teatras bus uždarytas!" Nežinau, neprisimenu, kaip ten iš tikrųjų buvo, kas čia nusikalto ar nuspelnė, bet Teatras vis tebeveikė. 1922/23 m. sezono pradžioje persikraustė į Tilmanso medinę salę prie Karmelitų, o Miesto Teatro pašiūrę pradėjo

remontuoti. Viską iš jos išgabeno, suslapstė, į savo vietas padėjo. O teatrinį judomą ir nejudomą turtą iškėlė į Tilmanso salę. Remontas truko ištisus metus. Kainavo nemažai. Tulžingi žmonės sakė, kad visiškai naujo, moderniškiausio teatro rūmus (kita tiek pridėjus!) galima buvo pastatyti. Tiek tik prisimenu, kad ir vaidinome ir premjeras su opera rodėme per tą sezoną tik Karmelituose. Direkcijai teko galvą sukti, kaip poniją į tokį užkampį sukviesti. Bet galvos gerai apsisuko — greit ir ponija priprato, kelią surasdavo. Tik kaip nekeista — pačiam darbininkų apgyvendintame rajone pastarieji neužklysdavo. Bijojo jie tuo metu ar lietuviško žodžio, ar šiaip to paties teatro vardo.

Jokiu būdu negaliu prisiminti datos, kada Teatras buvo tikrai suvalstybintas. Ar tik ne Tilmanso salės laikais? 1923/24 metų sezonas jau tikrai praėjo po Valstybinio Teatro vėliava ir apie tai skelbiančia atatinkama iškaba.

Sezonas kiek pavėluotai buvo pradėtas jau naujuose, pagrindinai atremontuose Teatro rūmuose. Jie jau buvo beveik tokie, kokius mūsų žiūrovai juos prisimena. Ir rūta uždangoje jau buvo išsiuvinėta. Buvo statoma S. Čiurlionienės veikalas „Aušros Sūnūs“. Premjeros tesuvaidinom, deja, tik du veiksmus. Pertraukos metu kan. J. Tumas kreipėsi į Valstybės Prezidentą Stulginskį su prašymu paleisti iš kalėjimo buv. Prezidentę A. Smetoną. Komendantas įsakė publikai apleisti salę. Mes — aktoriai — nuėmėm grimą ir irgi iš Teatro buvomė išprašyti. Tai vienas iš kelių stipresnių užkulisinių pergyvenimų.

Suvalstybintas Dramos Teatras tapo tiesioginėje ir betarpinėj Švietimo Ministerijos žinioje. Iš aukščiau buvo skiriami direktoriai, visos tarnybos ir pareigos suvestos į atatinkamas kategorijas. O šiaip tvarkai palaikyti buvo įvesti ir vėl buvo keičiami ir vėl buvo įvedami vis nauji — teatralų tarpe labai populiarūs — paragrafai. Šiaip iš šalies Teatrą niekas netvarkė, tačiau į jo reikalus daug kas kišosi. O patys Švietimo Ministeriai visuomet mėgdavo kartoti tą pačią simpatingą, steorotipinę frazę, kad jie Teatro reikaluose apskritai nieko nenusimano. Valstybinį Teatrą valdė vienas direktorius, kuris turėjo nusimanyti ir spręsti Dramos, Operos, Baleto, grynosios muzikos o vėliau ir operetės meno reikalus ir administracinius dalykus tvarkyti. Visuomenėje o anksčiau partijų priešrinkiminiuose plakatuose skambėjo nusiskundimai (juos ypač kartojo Finansų Ministeriai — visi labai geri komersantai ir ekonomistai), kad Teatras apskritai suėda daug valdžios pinigų, ir niekas nesusirūpino suprasti, kad trys ar net keturios skirtingo pobūdžio įstaigos yra vienuose rūmuose. Ir kad jokia įmonė panašiose sąlygose piniginio pelno atnešti negali. Teatras gi Lietuvai krovė tik nepaliaujamo, nepailstamo tobulėjimo bei progreso procentus.

Teatro suvalstybinimas tam tikrą visuomenės dalį įgalino scenos menininkus traktuoti, kaip eilinius valdininkus. O pats Teatras kaipo valdinė įstaiga dažnai nenorėjo, o gal ir negalėjo savęs parodyti ar tai tribūno, ar tam tikrų principų nešėjo, ar kovotojo už tam tikrus idealus rolėje. Oficiali ir neoficiali repertuaro cenzūra, veikalo po premjeros iš repertuaro nuėmimas, pageidaujamos linijos nustatymas — visų valstybinių teatrų likimas ir dalia. Ne tik Lietuvoje. Ir visame pasaulyje ir prie visokių politinių santvarkų. Mūsuose, palyginus, toji priežiūra ir kontrolė buvo labai minkšta. Totalinių režimų kraštuose dalykai atrodė kur kas liūdniau.

H. Heine

Kur?

Kur pavargusio keleivio
Laukia poilsio vieta?
Ar po liepomis prie Reino,
Ar po palmėmis Pietų?

Gal palaidos svetimieji
Vieną tolimam krašte,
Gal ramiai gulėsiu smėly
Jūrių marių pakrašty?

O visur, kur tik užkastų,
Bus visur tas pats dangus,
Ir nakčia žvakelėm karsto
Žvaigždės virš manęs siūbuos.

(Vertė K. Bradūnas)

TEATRAS KAIPO TOKS

Galvoju, kalbu apie Teatrą — mintyje visada tik Dramos Teatras. Jei su prancūzu, anglu, vokiečiu įsikalbėsim apie teatrą, kaipo tokį, tai tų tautų atstovai savo kalboje nė nepaminės nei operos, nei muzikholio nei burlesko. Bus tik mintys ir žodžiai apie dramaturgiją, apie dramos vaidybos meną, apie žiūrovų ir kritikos reakciją, apie istorinę teatro reikšmę. Londone, pvz. visiškai nėra operos teatro. Būna, tiesa, Operos spektaklių trumpas sezonas, bet tik tos rūšies meno gurmanams ir paprasčiausiai reprezentacijai. Gal todėl anglai, prancūzai, vokiečiai, ispanai ir senovėje ir netolimoj praeity (o skandinavai-19-tam šm.) turėjo puikią pasaulinio garso ir reikšmės dramaturgiją, puikius teatrus, genialius dramaturgus ir didelius vaidybos menininkus. Mūsų operos profesinis Teatras tik keliolika dienų jaunesnis už Dramą, o ar jis, būkime atviri, yra daug kėlęs lietuvių tautos muzikinę kultūrą? Mūsų Operos teatro gimimą ir klestėjimą labiausiai išprovokavo Kipras Petrauskas, bet per visą dvidešimtpenkmetį mūsų operose ar išaugo jam lygi ar bent kiek (ne balsu, bet visa to menininko gilumą) prilygstanti asmenybė?

Mūsų gi viršūnėse paprastai į Dramos Teatrą buvo žiūrima kaip į antraeilę meno instituciją (diplomatiniam korpusui ar šiaip reprezentacijai negi parodysi!?). Bet du sezonai parodė kažką priešinga. A. Olekai-Žilinskui pirmuosius metus direktoriaujant, Kauno Drama nustelbė Operą. Pastarosios kelios premjeros tuoj buvo iš repertuaro išimtos, o dramos spektaklių fragmentus buvo rasta būtina rodyti net reprezentaciniuose diplomatams ir užsieniečiams gala-spektakliuose.

ŽIŪROVAI

Kiek jų buvo tų žiūrovų! Ir vis naujų, vis kitokių, vis besikeičiančių. Pirmais Teatro gyvenimo metais jį lankyti buvo pasišovusi aukštoji inteligentija, net pati didžioji Kauno ponija (K. Glinskio fliuidai). Žodžiu — pats bomondas, ir tie, kurie jį aklai sekė. Studentija, gimnazistai, valdininkėliai irgi užklysdavo. Dažnai Vaižganto baltutėlė galva parterio pirmose eilėse, retkarčiais ložėje — Maironis, visokie inteleklualai. Riebėti pradėjusi miesčionija, didžiuose kabinetuose sėdinti valdininkija Dramos Teatro privengdavo („Buvau Maskvoj, Odesoje — ne tokių vaidinimų esu matęs“, arba „ką čia man tie lietuviai naujo galės parodyti“). Lygiai kaip ir plačioji, toji be pretenzijų pilkoji minia teatre nepasirodydavo. Bet Kauno Valstybinis Dramos Teatras nėra tapęs nei buržuazijos, nei aukštos inteligentijos nei kokių kitų luomų ar stonų pamėgtu objektu. Staiga atsirado ir prie režisūros vairo atsistojo B. Dauguvietis. Jis kurį laiką pabandęs pakoketuoti su inteligentija, Teatro liniją pasuko senų rusų provincijos teatrų išbandyta vaga: klasikinė komedija, melodrama, na — ir savi patriotinės tendencijos veikalai. Tiesiog iš gatvės publiką traukė dvi našlaitės už vienuolyno sienų, nežinomoji ir gerai pasiūtas frakas. O čia vėl reveransas prieš Didįjį Meną: R. Rolland'as, Ibsen'as. Ir tiems, ir aniems — ir dar visokiems prašalaičiams. Į teatrą pradėjo plaukti malonios, paverkti trokštančios baltinių siuvėjos, šeštos klasės gimnazistės, smulki valdininkija ir šiaip smagios, širdį veriančios pramogos ieškotojai. Bet į jį daugiau kojos nekelti prisiekė profesūra. Pedagogų tarybos pradėjo laužyti galvas, kada tą Teatrą gimnazistams lankyti leisti, o kada uždrausti. Trumpai reziumuojant, Kauno Dramos laikinieji valdovai-direktoriai — neturėjo nei galimybės, o pagaliau nei laiko nusistatyti, *kam* ir *kaip* Teatras turi patarnauti. Direktorius V. Žadeika sugalvojo gerą planą: organizacijos gali užpirkti Valstybiniam Teatre už pigią kainą jiems patinkamą spektaklį. Toji naujenybė buvo išsilaikiusi iki 1944 m.. sezono pabaigos — vadinasi, prigijo, Nors, žinoma, nebe kuriozų. Ne viena organizacija iš tų spektaklių ir pajamų šaltinį sau pasidarydavo: užperka už tam tikrą pigią sumą, o iš savo narių trigubai keturgubai surenka. Ypač tai buvo praktikuojama Dramos Teatrui į provinciją viešnagėms vykstant. Apsukrios galvos, pasirodo, visur savo reikalai randa dirvą. Bet vistik tie organizacijoms ruošti spektakliai visada turėjo tirštai



Kalėdų rytas tėviškėje

pripildytą Teatro salę. Šiuo atveju išradimas save pateisina.

Kažin ar daug yra pačiam Kaune ar kur kitur tokių žiūrovų, kurie sekė savo Dramos Teatro veiklą bei kūrybines pastangas per visą tą dvidešimtpenkmetį? Be pertraukos, ištisai, sezonas po sezono. Atrodo, kad tokių ir visai nėra, o, jei yra, tai jau tikrai nedaug. Juos iš tikrųjų derėtų apdovanoti nusipelniusio žiūrovo titulu ir dar kokią nepaprastą premiją skirti? Bet visa bėda, kad ir aplinkybės tam trukdė, o pats teatras tokius pastovius žiūrovus turėti nesirūpino. O ir kiek šimtų tūkstančių žiūrovų per tą laikotarpį Teatras yra turėjęs!

Bet ir didžiausių meninių laimėjimų dienomis savo Dramos Teatru kauniškis žiūrovas niekados nesididžiavo. Priešingai, jis buvo vis rezervuotas, lyg abuojas: o gal jis klysta, o gal entuziastingu susižavėjimu gali save sukompromituoti. Kaipo priešingas reiškinys prisimena kelionė į Vilnių 1938 m. Vietiniai lietuviai (anais laikais) būtinai spyrė mane nueiti pažiūrėti lenkų teatre nepasisekusio Šekspyro komedijos pastatymo. Tai buvo komedija, per kurios vaidinimą nė vienas žiūrovas ne tik neprasijuokė, bet ir nenusišypsojo. Bet visas Vilnius ėjo žiūrėti, kaip tas pastatymas *nepasisekė* ir ėjo žiūrėti ne sarkazmo ar pasipiktinimo, bet tikros *meilės* savo Miesto Teatrui vedini. Ir Teatras visada buvo perpildytas, kad šį kartą ir nuobodžiaujančių, bet tikrų *savo* Teatro mylėtojų. Daugiau paaiškinimų gal ir nereikia.

O teatras tik tada bujoja ir kūrybiškai pražįsta, jei yra sušildomas savo auditorijos meile. Ten kur teatras aistringai mėgiamas, jis atneša stebuklingų kūrybinių vaisių. Tik tada, kai žiūrovas ieško savam teatre ne tik pramogos, bet kažko dar svarbesnio, ir kai be paliovos tą savo teatro tobulėjimą (ar plojimais, ar švilpimais, ar staugimu, ar kitokiu jam patinkamu ar prieinamu būdu) bando iššaukti, tik tada jo teatras į tuos reikalavimus atsako vulkaniškai išsiveržusia pažanga.

DIREKTORIAI

Nors tam tikroje visuomenės dalyje gal yra kitokia nuomonė, bet vargu kur kitur rasime tokius darbo disciplinos vergus, nepailstamus pareigūnus, kaip tik teatre. Sakot: o intrygos? O kiti užkulisio paibeliai? Panaši velniava teatre atsiranda dažniausiai tik tada, kai žmonės neturi darbo. Apkrauk visus tinkamai darbu ir bus ramu, kaip žiemos metu pasaldintam avily. Teatrą tvarkė direktoriai. Jie, nelyginant, kaip ir spektaklių publika ateidavo ir išeidavo. Vieni visai trumpai, kiti pora metų valdydavo. (Dramoje iki mano iš Lietuvos išvykimo 1944 m. rudenį jau pabaigė savo kadencijas penkiolika direktorių. Operoje jų buvo dar daugiau!) Pagrindinis tokios direktorių keitimosi epidemijos minusas: niekados nebuvo aiškios ištisinės kūrybinės linijos, nebuvo drąsesnio ir tikslesnio žvilgsnio į ateitį, ne tik į rytdieną, bet ir į daug tolimesnę. Pliusas, kad nauji žmonės vistik įnešdavo ir naujo vėjo.

Apie direktorius pradėjęs kalbėti, išdrįsiu pasakyti savo asmeninę apie kai kuriuos iš jų nuomonę. Manding, Lietuvos Dramos Teatro istorijoje labiausiai vistik bus minimi: L i u d a s G i r a, žurnalistiniu užsidegimu įtikinęs ir teatralus ir publiką, kad mes jau turime tikrą gerą teatrą, J u r g i s S a v i c k i s, dideliu rašytojo skoniu ir diplomato taktu pakėlęs teatro prestižą, nurodęs jo darbams atatinkamą mastą, A n d r i u s O l e k a - Ž i l i n s k a s, kol dar nebuvo pavergtas operinių, baletinių ir operetinių galvosukių ir perepitijų, kol nebuvo direktoriavimo sūkurių parblokštas, atnešęs Dramos Teatrui naujų siekimo tikslų, naujos jėgos ir naujų kūrybinių vėjų; V i k t o r a s Ž a d e i k a, šaltai, bet aiškiu nusistatymu numatąs Dramos Teatro ateitį ir dr. A n t a n a s J u š k a, užbaigęs Dramos trupės perpus skilimą ir vieną tų pusių parnešęs persikėlimui į Vilnių.

Daugelio direktorių, kiek tai Dramos Teatrą paliečia, pavojingiausioji Achilo pėdos vieta, kad ne jie, bet jiems daug ką diktavo vadinamoji (dažnai iš vieno žmogaus susidedanti) meno vadovybė. Pati tuos pasiūlymus čia pat improvizuojanti. O toms meno vadovybėms teatrinės politikos linkme iš aukščiau instrukcijų visų vis tik nebuvo.

REPERTUARAS IR SAVI DRAMATURGAI

„Aš nežinau, kas Teatrui yra svarbiau, ar geras aktorius ar geras veikalas“ — metė kadaise aforizmą garsus Maskvos (kilimu iš Lietuvos) aktorius Vasilius Kačalov'as. Tiedu faktoriai, tos dvi kiekvieno teatro klestėjimo pačios svarbiausios jėgos visada nulemia teatrinės institucijos meninį kilimą ir jo vertę. Kiekvieno teatro geriausias draugas, o kartu ir didžiausias priešas yra minia. Kuri ieško pramogos, kuri galingai patiekia savo brutalius reikalavimus, kuriai reikalinga tik *c i r c e n s e s*. Tą minią kelti ar jai pataikauti, jos užgaidas tenkinti — yra du keliai. Katras kam patinka, tuo ir eiki. O teatro repertuaras būna tik dvejopas: ar pačiam teatrui, ar miniai. Kauno Drama ėjo tais abiem keliais. Kartais net ir į šunkelius pasukdavo. Bet prablaivėjimo, pragiedrulių dienomis stiebėsi ad astra. Ir tos gražiosios dienos šviesia garbės aureole prasimuša pro ūkanas ir klaidžiojimus tamsoje.

W. S c h a k e s p e a r e, M o l i è r e, R. R o l l a n d, A. Č e c h o v, C. G o l d o n i, H. I b s e n, N. G o g o l, F. S c h i l l e r, H. H a u p t m a n n, A. O s t r o v s k i j, P i r a n d e l l o, M. G o r k i j ir panašaus lygio dramaturgija Kauno Dramos repertuare užima nemenką vietą. Statistiniu požiūriu, jei visus vaidintus veikalus pagal jų literatūrinę ir sceninę vertę suskirstyti į atatinkamas tabeles suskirstyti — klasi-

kai užima nemenką vietą. Bet kuris tų klasikų buvo taip ypatingai vaidinamas, kad nūdien galima būtų pasakyti: kad tai yra Kauno Dramos Teatro „specialybė", jos meninės virtuvės tobulumo ir pasigardžiavimo kąsneliai. Kuris Schakespear'o ar pav., Molière'o veikalas? M. Čechovo statytas „Hamletas" — dekoracijų paradas, kaip jis buvo gero skonio menininko visuomeninko charakterizuotas? Ar to paties žmogaus pastatyme N. Gogolio „Revizorius"? Tai vis buvo įdomūs, užtektinai rafinuoti eksperimentai. Kauno — ir parterio ir pirmo ir visų kitų aukštų publikai — (būkime atviri) net per aštri pikanterija, perdaug neaiškus delikatesas. Bet gal kiti klasikai. Kauno Dramos atkorių vaidinti ir režisūros idėjiniai giliai patiekti turi būti įrašomi į Teatro žygių garbės knygą? Jei taip, tai kurie? Atsakyti tikrai sunku. Nes klasikai vaidinti reikia kitokios, ne miesčioniškos teatro viduje dvasios. Tai yra savotiškas atnašavimas, vidinio šventumo ir beribio menui pasiaukojimo kelias. Sunkus, didelio darbo, gilios asmenybės ir pačiam teatre ir jo auditorijoje auginimo kelias. Stebėjau vieną užsienietį — operos dirigentą, kuris prieš darbą — ar tai repeticiją ar spektaklį — eidavo į bažnyčia ir ten ilgai melsdavos. Gal tai savotiškas narkozas, gal tam menininkui būtina susikaupimo priemonė, bet kai mes matome didelius klasiką vaidinančius aktorius, ar ir kasdieninėje realybėje jie tikrai nėra neeiliniai žmonės? Jie taip pat kramto valgio kąsnį, lygiai kaip ir kiti atlieka realias gyvenimo funkcijas, o tuo pat metu iš jų vidaus visada spindi didelio turinio giluma. Jie ne tik atstovauja tą jų interpretuojamą genialią dramaturgiją, bet ir savo asmenybe pasikelia iki jos didybės.

Kauno Dramos Teatre klasikos spektakliuose visada buvo ryškių atskirų vaidybinių momentų. Ar tai aktoriaus intuicijos, ar tai kitų ekspromtinio pobūdžio aplinkybių dėka. Bet ar vyresnieji aktoriai ar kritika ar balsas iš publikos gali pasakyti jaunesnei scenos menininkų kartai: tose buvusiose pastangose jums jau yra sektina tradicija, pavyzdys?

Stilius apskritai yra lietuvių teatro silpnoji vieta. Kiekvienas rašytojas rašė ir rašo kitaip, kitokie (aišku, taip pat netrafaretiniai) turi būti ir scenoje įvairių dramaturgų kūrybos skambėjimai: Schilleris yra kitoks negu B. Schaw, o Vincas Krėvė rašo kitaip, negu Kazys Binkis ar J. Grušas. Prancūzai skiriasi nuo ispanų, italai nuo vokiečių. Ir be to dar įvairiuose kūrybos laikotarpiuose rašytojai yra kitokie. O Dramos Teatras yra ne tik interpretacijos, bet ir didžios kūrybos menas — kaip ir kiekvienam mene, taip ir Teatre ieškojimams nėra galo ir nėra tobulybei ribų.

Kauno Drama gal surasdavo tikresnius kelius i skandinavų, slavų, anglų dramaturgų kūryba. Ir todėl, kad patys esame šiauriečiai. Ir dėl to, kad lietuvių teatro žmonės mažiau domėjosi Vakarų Europos gyvenimu ir menu. To tikro europinio gyvenimo įspūdžius įgaudavom tik per slavišką spindulių persilaužimo prizmę.

Plačiai publikai teatro kasai papildyti skirto repertuaro Kauno Dramoje buvo net per daug. O ši aplinkybė negalėjo neturėti savo įtakos. Ir iš to seka — pasakyk man, su kuo tu draugauji, ir jau bus aišku, kas tu esi.

Tautiniame Teatre ir saviems ir svetimiems ypač įdomi originali tautinė dramaturgija. Joje — tautos dvasia. Tai tautos turtas — jei menkesnis, tinkąs tik vidaus sezoninei apyvartai, jei gilesnis prasmingesnis — eksportui į visos žmonijos širdį.

Pirmieji (ir kaip tik tuo metu jau mūsuose žymūs) rašytojai per pirmąjį Teatro gyvenimo penkmetį originalia dramaturgija praturtinę Dramos sceną buvo: Putinas (Valdovo sūnus), S. Čiurlionienė („Pinigėliai" ir „Aušros sūnūs"), Maironis („Kęstučio mirtis" ir „Vytautas pas kryžuočius"), Vincas Krėvė (Skirgaila) ir Petras Vaičiūnas („Sudrumsta ramybė"). Vėliau mūsų dramaturgija pasidarė gausi ar bent reikalavimus patenkinanti. Ir dar rašė teatrui Maironis, Krėvė, Čiurlionienė. Teatro repertuarą kas sezoną savo veikalais pradėjo maitinti Petras Vaičiūnas, sceninių pjesių rašyme pradėjo reikštis S. Santvaras, B. Sruoga, K. Inčiūra, V. Alantas, K. Binkis, A. Vienuolis. Po vieną, bet kiekvienas stiprų veikalą davė: Domantas Sakalauskas („Pukio pinigai"), I. Petrulis („Prieš srovę"), J. Grušas („Tėvas"), I. Šeinius („Diplomatai"). Produktingiausias pasirodė Vaičiūnas, lygiai nuoširdžiai originalų repertuarą teatrui teikė Alantas, Santvaras, Inčiūra. Iš prieškarinės literatūros Teatro jaunatvėje scenos švieson išnešėm Fromo-Gužučio „Ponus ir mužikus", ir Keturakio „Ameriką pirty". Buvo ir mažiau ryškesnių bandymų. Bet ką iš to lietuviško repertuaro paliksim ilgai ateičiai, ką galime į eksportą skirti, kad kiti mus pažintų? Mano, kad ir subjektyvia, bet nuoširdžia nuomone, pirmon galvon Vinco Krėvės veikalus ir Balio Sruogos (mūsų dar nesuprastą) dramaturgiją. Šiuo atveju tinka ir Binkio „Atžalynas" ir ypač jo dėl pacifistinių tendencijų scenoje nerodytas priešmirtinis veikalas, J. Grušo „Tėvas", A. Vienuolio „Prieblandoje". Atsiprašau, tai tik mano asmeninė nuomonė.

Blogai buvo, kad biurokratinis Kauno Dramos administracijos aparatas, o ypač vadinamoji Meno Vadovybė nepalaikė nuolatinio tampraus, nuoširdaus su autoriais kontakto. Atnešė rašytojas scenos veikalą, jei tiko, režisierius pieštuku jame savo pataisų prirašė, autorių ant savo kurpaliaus patempė, surepetavo, premierą išleido, honorarą užmokėjo ir — sudiev! Rašytojas jau buvo teatrui svetimas žmogus, kol nesulaikoma jėga iš jo plunksnos vėl naują veikalą išsnausdavo ir prie teatro direktoriaus kabineto durų neatvesdavo. Tačiau būtų neteisinga nepriminti, kad ir režisūra ir aktoriai gyvame Kauno scenos darbe nemažai prie mūsų dramaturgijos augimo yra prisidėję.

DAILININKAI DRAMOJE

Dekoracijų eskizus nors bent vienam Kauno Dramos spektakliui dirbo dauguma Lietuvos dailininkų tapytojų. O tie, kurie rodė palinkimą į dekoratyvinę tapybą, visi buvo Dauguviečio išbandyti. Juos prie scenos darbo pritraukdavo ir kiti režisieriai. Bet Kauno Dramos Teatras nepasilaikė nei artimiausiai sutampančių, nei patraukė dailininkų, kurie jame norėtų nuolatiniai dirbti (kaip, pvz. Vilniuje dail. Palaima).

Paprastai dailininkas Kauno dramoje turėjo patiekti tik dekoratyvinį foną, prie to fono parinkdavo kostiumų spalvas. Šviesos montažinėje repeticijoje ieškojo galimybių dėkingiau apšviesti didelame dekoracijų maštabe triumfuojančias savo eskizų pastangas. Režisieriaus užmanymuose ir dailininko darbe bendras sutapimas kartais pasitaikydavo, kartais abu bendradarbiai ėjo skirtinga linkme (Talentingi St. Ušinskis, V. Visgirda ir L. Truikys). Dažnai dailininkai atnešdavo simpatingus akvarėle ar tempera darytus peisažus, ir jie atstodavo scenovaizdį. Su Dramos spektakliu, mano manymu, labiausiai bendrai gyveno prof. M. Dobužinskis („Varpuos", „Hamlete", „Karaliuj Lyre" ir — kaip nekeista — lietuviškų veikalų spektakliuose) ir prof. A. Galdikas („Šarūne").

Scenos darbe augo visas scenos darbuotojų kolektyvas ir bendradarbiai. Augo rašytojai, augo ir dailininkai. Mūsuose gal buvo tik viena bėda: daugelis mūsų, pro Maskvą ar Paryžių žiūrėdami, nors ir Lietuvoj gyvenom, bet tos Lietuvos dar nematėm.



Rudolf Saaring Šventoji Sesuo

APIE VISKĄ PO TRUPUTĮ

Kiek daug tų teatrinių temų, minčių! Iš to, kas iš po plunksnos liejasi, gali susidaryti storoka knyga. Tenka į pabaigą, smulkmenas užmirštant, tik prisiminti ir priminti, kiek įvairių problemų, kliūčių Kauno Teatrui teko nugalėti, kiek rubikonų teko peržengti, kiek naujuose dirvonuose, naujose aplinkybėse be patyrimo, be sąlygų reikėjo dirbti.

Bandžiau trumpai atpasakoti, kas buvo pradžioje, nes kas buvo vėliau, iš atminties dar, rodos, neišdilo. Buvo repertuaro režisūros, jaunų pajėgų pasigaminimo, naujų teatrų steigimo, spaudos ir kritikos problemos. Ir dar daug daug kitokių, grynai profesinių, specifinių. Ir mažų ir rimtesnių ir bendrinės kalbos ir publikos patraukimo ir, įvairiems vėjams pučiant, meno vėliavos ir tautinės garbės išlaikymo.

Kauno Dramoje buvo puikūs spektakliai. Juos prisiminti reikia laiko ir vietos. Ir nemaža popierio. Nes teatralui negali širdis iš džiaugsmo nesuplakti: neveltui

buvo gyventa, nebe prasmės lietuviškos scenos takais žengta. Giliu pasitenkinimu tuos spektaklius prisimena gal ir žiūrovai.

Iš Kauno Teatro jaunimo, naujai steigiamų teatrų trupių sąstatą papildant, stažu vyresniaisias scenos meisteriais susidarė Šiaulių (Kaipėdos), o vėliau ir Vilniaus Valstybinio Dramos Teatro stiprūs, ypač kūrybingi kolektyvai. Kauno Dramos medis išaugino atžalas, jos stiebėsi ir pačios naujom atžalom išbujojo.

Kauno Teatros buvo dažnas svečias ir provincijoje. Vaidino tinkamesnėse ir visai netinkamose sąlygose. Pats pirmas mūsų teatrų tas išvykas pradėjo vykdyti. Kol dar kitų teatrų nebuvo, vienas visą Lietuvą, kiek buvo galima aptarnavo — takelius pramynė. Latvijos sostinėje Rygoje keliais atvejais savo geresnius spektaklius rodė. Tai buvo jau užsienio viešnagės. Buvo kviestas į Talliną, bet Švietimo Ministerija tos kelionės neaprobavo. O savo svečiais mūsų teatralai Kaune teturėjo irgi tik latvius: kelissyk jų Nacionalinį ir vieną kartą Dailės Teatrą.

Iš to dvidešimtpenkmečio penki metai Kauno Dramos Teatro yra pergyventi svetimoje globoje: rusų ir vokiečių invazijoje. Su atėjūnų diktatais, reikalavimais, patarimais ir prisigerinimais. Drąsiai galima teigti, kad Kauno Dramos Teatras parodė savo atsparumą, ypač vokiečių okupacijos metu. Per tris sezonus buvo pastatytas . . . tik vienas (primygtinai peršamas) vokiečių autoriaus nekalto komediaio turinio veikalas. Per tą laikotarpį Kauno scenoje dominavo lietuviški veikalai, savų rašytojų pjesės.

Kauno Valstybinis Dramos Teatras, kiek galiu šiandien iš atminties apskaičiuoti, yra davęs apie 200 (o gal kiek ir daugiau) premjerų. Su išvykom į provinciją turėjo apie 3500 spektaklių. Aktorių per tą laiką buvo nemažiau 150. Šiandien Kauno trupėje jų galėtų būti kokie 25, kiti-kituose teatruose, 10 atsidūrė išeivijoje.

AKTORIAMS

Mano darbo Lietuvos Teatre collegos: Ona Kurmytė, N. Vosyliūtė, O. Rymaitė, S. Oškinaitė, T. Vaičiūnienė, A. Žalinkevičaitė, M. Mironaitė, J. Petrauskas, P. Kubertavičius, J. Laucius, H. Kačinskas, J. Siparis, V. Dineika, R. Juknevičius, J. Juršys, Ip. Tvirbutas, A. Kupstas, S. Petraitis, J. Palubinskas, A. Mackevičius, M. Chadaravičius ir visi kiti, kurių net pavardžių neišrašau, bet su kuriais teko ir partneriauti ir per ilgus metus scenos rampos ir prožektorių apšviestame planšete ir repeticijoms labiau tinkamoj skurdesnėje šviesoje dirbti — jums visiems — ir anoje pusėje ir šičionai — tos mūsų bendros Teatro Sidabrinės šventės proga pasveikinimas! Vieni esat jame (Kaunas, kaip gandas siekia — skurdus pasidaręs) kiti — kituose Lietuvos Teatruose, dar kiti — nesuprantamoje, nelauktoje emigracijoje. Prisiminimų antplūdis atneša vaisius. Kiek buvo bendrų kūrybinių pastangų, kaip vieni iš kitų mokėmės. Kiek buvo tūkstančių tų vakarinių, dieninių ir net rytinių spektaklių. Kiek nesceningų, blogų, širdžiai nemalonių spektaklių suvaidinome, kiek nedaug tame mūsų darbe buvo šviesių nomentų. Ir ne tik darbe, bet mūsų bendrame (vadinkime kad ir profesiniame, korporaciniame) gyvenime. Lietuvoje reikėjo ir dar tebereikia ruošti dirvožemis, kad būtų ir mums patiems ir tiems, kurie po mūsų ateis ir profesiniame darbe ir kūryboje lengviau reikštis. Retai pasitaikydavo mums palanki atmosfera, na o dažniausiai ir be jos žinojome pareigą, gyvenome savo darbo meile. Paprastai dvidešimtpenkmečio Teatro šventę palydi storos, iliustruotos monografijos ar gausūs leidiniai. O rašyti tikrai yra apie ką, yra kas atsiminti. Nes patys mūsų spektakliai, jų kūryba ar nepaskendo į tamsų užmiršimą, paskutinio veiksmo uždangai ką tik nusileidus? Kas liko? Tik programos, fotografijos, spaudos atsiliepimai? (O jei ir jie yra prarasti?!) Liko gal tik vis blankesniais tampantieji žiūrovų atminty prisiminimai. Ir tie patys po metų kitų visai išgaruos. Ir vis tik — vivat Caesar, morituri te salutant! Ir vis tik ilgiems amžiams tegyvuoja Lietuvos Teatras, Kauno scenoje šiandien minis pirmąją sidabrinės 25-čio šventės sukaktį. Manau, visų mūsų krašto Teatrų, collegos atsakysit — amen!

SENTIMENTALŪS ŽODŽIAI PABAIGAI

Anksčiau pareikštos mintys vietomis yra net per daug subjektyvios. Atsiminimų bangų blaškomam taip gal dera kalbėti tik sendraugių, gerų bičiulių tarpe. O gal jie — tokie Kauno Dramos bičiuliai tikrenybėje kur nors yra? Kurie myli tą Teatrą, tokį koks jis kadaise buvo, koks jis šiandien yra su visais jo privalumais silpnybėmis iš tolo patraukiantį ir liūdnai parklupusį ir vėl laimėjimais džiuginantį, bet gyvą, šiandieninį dvidešimtpenkmečio solenizantą.

Tik mintimis galiu padėti gėlių puokštę Kauno kapuose ilsintiems J. Vaičkui, G. Glinskiui, A. Jakševičiui, A. Vitkauskui ir J. Monkui-Monkevičiui.

Tik mintimis sidabrinės šventės išvakarėse rankas galiu paspausti tiems, kurie to mūsų ir mano Teatro darbe visą dvidešimtpenkmetį garbingai ištesėjo.

A. Vilainis

MUS DOMINA KLAUSIMAI

Lapkričio mėn. pabaigoje įvyko USA lietuvių Kongresas. Jo tikslus atgarsiai mus dar nėra pasiekę. Tačiau USA lietuvių spauda jau prieš kongresą buvo rašiusi, kad kongreso tikslas yra Lietuvos Nepriklausomybės atstatymas, tremtinių-pabėgėlių šelpimas ir kt. USA lietuvių rūpestis dėl Nepriklausomybės atstatymo ir mūsų pačių likimo, mus tikrai jaudina. Mes-tremtiniai ir pabėgėliai trokštame dar artimesnio bendradarbiavimo.

Šiandien būtų labai aktualu, jei USA lietuvių delegacija atvyktų į Vokietiją. Ši delegacija, ar kaip amerikiečiai mėgsta vadinti-misija, turėtų ilgiau pabūti Vokietijoje. Čia ji geriau pažintų mūsų reikalus, ir daug kuo galėtų mums padėti. Tai nebutų vien tik šalpos reikalas, o turėtų platesnę politinę, mums, tremtiniams reikšmę.

Ši delegacija galėtų patarpininkauti mūsų reikaluose tarp UNRROS ir amerikiečių karinės valdžios. Jiems, kaip USA piliečiams, atstovaujantiems USA apie 1 mil. žmonių, būtų tiksliau kalbėti mūsų reikalais. Aišku, kad susilauktume ta prasme konkrečių vaisių.

Kultūros gyvenimas darosi vis gyvesnis. Dabar veikia ne tik pradžios mokyklos, gimnazijos, bet galvojama ir apie lietuviško universiteto steigimą. Organizuojamos bibliotekėlės, meno grupės, chorai ir t. t. Lietuviškoji knyga pasidarė būtiniausias reikalas. Reikia mokslo vadovėlių, reikia ir grožinės literatūros. Šis klausimas būtu įmanomas išspręsti, jei mes turėtume tuo tarpu, kol esame Vokietijoje techninkę spaustuvę, kuri išimtinai priklausytų tik lietuviams. Tuo atveju galėtų susiburti tokioje spaustuvėje techninkiai darbininkai lietuviai. Šalia jų žurnalistų, rašytojų būrys. Bendradarbiaujant ir toliau esančioms intelektualinėms jėgoms būtų įmanoma greičiau šią spragą užkišti. Toks pageidavimas būtų labai nuosaikus, nes juk ir vokiečiai, okupavę Lietuvą, buvo paėmę savo ir vokietinimo reikalams geriausią „Spindulio" spaustuvę. Tad ir tokį klausimą sprendžiant moralinė amerikiečių parama ir tarpininkavimas turėtų didelės reikšmės. Šiaip knygų leidimas, kad ir Vokietijoje, pilnai apsimokėtų.

Kitas svarbus klausimas tai dabar esamų dokumentų ir archyvų esančių Vokietijoje išsaugojimas. Šie visi dokumentai mūsų istorijai turės svarbios reikšmės. Tačiau mes nežinome, kaip čia toliau vystysis išeivių gyvenimas. Visi šie dokumentai gali žūti. Jų dalis ir dabar šiaip ar taip žūva. Būtų svarbu tokius dokumentus ir šiaip istorinę medžiagą į saugesnę vietą patalpinti. Tokia vieta kaip tik galėtų būti USA. Lietuvai sulaukus nepriklausomybės jie kaip tik galėtų būti perkelti į valstybinius archyvus. Kartu su šia medžiaga reikėtų siųsti į tokį archyvą ir visus išeinančius laikraščius, knygas, žurnalus, stovyklose išeinančius laikraštėlius ir t. t.

Mūsų rašytojai, mokslininkai taip pat kuria ir yra parašę nemaža veikalų. Jų išleidimas šiandien nėra įmanomas. Su jų išsaugojimu taip pat dar nėra tikra. Tie originalai ar nuorašai turėtų taip pat patekti į archyvą ir išlikti nuo bet kokio sunykimo. Tiesa, ši delegacija galėtų tiksliai informuoti USA spaudą ir visuomenę apie mūsų kultūrinį ir visuomeninį veikimą. Dabartinė informacija, kuri pasiekia USA spaudą ir visuomenę ne visada yra tiksli ir pasiekia ją pavėluotai. USA delegacija gautų ir informacinės svarbios medžiagos, kurią galėtų panaudoti kaip medžiagą Lietuvos atstatymo propagandai, memorandumams ir t. t.

Mums šiandien dar nėra aišku, ar nesiranda šiandien tų sunkiai nugalimų kliūčių, dėl kurių mūsų tautiečiai negali atvykti ir savo akimis pamatyti čia esamą mūsų gyvenimą. Šis klausimas judintinas mūsų spaudos ir centrinių organizacijų. Gal būt ,kad amerikiečiai lietuviai, matydami mūsų pageidavimus, surastų būdų ir galimybių pas mus atvykti.

A. Dundulis

PIRMIAU PAGALVOKIM

Sunkios tremtinio gyvenimo sąlygos, kaip pav. nežmoniškas įvairių nacių, darbo prižiūrėtojų, su „auslenderiais" elgimasis, badmirės maisto normos, įvairūs karo žiaurumai, nuolatiniai oro pavojai bei bombordavimai, ilgos nemigo naktys, nusilpnino žmonių nervus, o kartais tiesiog visai suardė. Karo baisybėms praūžus ir nacių persekiojimo laikotarpiui praėjus dar ir dabar žmonių nervai nesusinormavo. Dėl menkiausio menkniekio kiekvienas nervuojasi, o to pasekmėje savo artimą šmeižia, kuris gal ir be blogos valios ką nors dirbdamas kokią nors klaidą padaro. Padarytąsias klaidas ir įvairius netaktiškus poelgius atitaisykime įvykių vietoje, ir tik žinoma, be „nervų išliejimo" o tuomet tai tikrai viens kitą taisysime ir nenormaliuosius gyvenimo reiškinius izoliuosime.

Ponas Mašiotas Jonas iškelia švietimo reformavimą ir darbo suvienodinimo klausimą (žiūr. „Žiburiai" 1945. XI. 17 d., 7 nr., 6 psl. „Daugiau susirūpinkim švietimu"). Iškeltoji mintis visai pritartina, būtina ir net neatidėliotina. Bet čia ponas Mašiotas prasilenkia su šiuo faktu, kad Würzburgo Lietuvių Sąjunga lietuvių kolonijų Vietos Komitetams buvo išsiuntinėjusi švietimo klausimą liečiančias anketas. Suprantama, kad šios anketos buvo siuntinėtos ne žingeidumui patenkinti, bet susiorientuoti (kaip, kur, kokios, mokyklos) ir mokymo programoms, suvienodinti, nustatyti bendrą darbo sistemą ir t. t. Reikia atminti, kad šis darbas greitai negali būti atliktas, juk darbo programas paruošti, visą švietimą perreformuoti, tai ne straipsnį parašyti. Minėtajam tikslui pasiekti reikia ilgo ir kruopštaus patyrusių žmonių darbo. Toji pat Sąjunga vėliau išsiuntinėjo: „Lietuvių Sąjungos Švietimo Nuostatus", kuriuose yra duoti mokyklų organizavimo ir mokymo bendrieji metmenys. Šie metmenys apima prieš 1939 m. Nepr. Lietuvos mokyklų mokymo programų planą, mokyklų nuostatus bei mokyklų organizavimo sistemą. Jeigu dabar išeivijoje pasitaiko tokių mokyklų, kurios vadovaujasi Kisieliovo ar kitų mums nepriimtinomis instrukcijomis, programomis bei nuostatais, tai čia kaltintina tik tų mokyklų vadovybė bei kolonijų Švietimo Skyrių vadovaujantieji asmenys. Bet ir tai abejoju, ar iš viso yra tokie reiškiniai, kaip ponas Mašiotas teigia.

Toliau ponas Mašiotas rašo: „Tuo tarpu visa eilė mūsų kuklesniųjų ir labiau patyrusių švietėjų visai nepanaudota švietimo darbui; akiplėšiškesnio elemento, dažnai net nedirbusio švietimo srityje, jie nustumti ir priversti arba nieko nedirbti arba ir toliau ne savo specialybės ir ne savo tautiečių labui." Čia autorius dirbantiesiems švietėjams, tiesiog į veidą spiauna ir daugmoje visai be pagrindo. Pagal autoriaus teigimą išeina, kad dabar dirbantieji švietėjai tai akiplėšiškasis elementas yra. Manau, kad dirbantieji švietėjai neužsigaus, jeigu jų vardu ponui Mašiotui už tokį mums „malonu" epitetą nuoširdų „Ačiū" pasakysiu! Toks įvertinimas yra tiesiog nežmoniškas, bet atleiskite Jam, nes Jis nežino ką sako!

Trumpai pažiūrėkime kokiose aplinkybėse vadinamieji „akiplėšos" ėmėsi darbo. Tikrai jie akiplėšos buvo, nes išdrįso imtis darbo ir nepabugo jokių sunkumų! Argi ne akiplėšos, kad išdrįso pradėti darbą be programų, be mokyklų nuostatų, be reikiamo mokyklinio inventoriaus, be jokių mokslo pavaizdumo priemonių, be vadovėlių, o gal daug kur ir be mokyklos patalpų. Žodžiu tariant, išdrįso kibti į darbą tik vaikus turėdami.

Jeigu akiplėšos ėmėsi darbo, tai Vietos Komitetai turėjo juos akceptuoti. Manau, kad labai mažai suklysiu sakydamas kad daugumoje kolonijų Komitetų Švietimo Skyriai nemaža vargo turėjo kol sudarė mokomąjį personalą. Neabejoju, kad sudarydami mokomąjį personalą pirmiausia kreipėsi į tuos asmenis, kurie buvo ilgiau dirbę švietimo srityje. Jeigu dabar kuriose nors kolonijose švietimo darbą dirba anksčiau nedirbusieji šioje srityje, tai galėjo įvykti dėl sekančių priežasčių, būtent: tose kolonijose nebuvo patyrusių švietimo darbininkų arba „kuklieji ir labiau patyrusieji švietėjai" nesutiko imtis švietimo darbo, todėl Vietų Komitetai turėjo pasitenkinti ir mažiau patyrusiais asmenimis, kurie sutiko pasiimti taip rimtą ir prieš visą mūsų visuomenę ir net prieš visą tautą atsakingą darbą, už kurį nesitikėjo ir nesitiki gauti jokio materialinio atlyginimo. Jeigu „kuklesnieji ir labiau patyrusieji švietėjai" pasiliko nieko nedirbti, tai tik norėjo be rūpesčių ramiai pagyventi, o jeigu kartais nuėjo svetimiesiems ir net ne savo srities darbo dirbti, tai tik norėjo be rūpesčių ramiai panorėdami patogesnes materialinio gyvenimo sąlygas susidaryti. Juk ne paslaptis yra, kad ir prieškariniais laikais daugelyje Europos valstybių švietimo darbininkai tik spaudoje ir viešose kalbose buvo apoteozuojami, o jų materialinis atlyginimas, palyginus su kitų įstaigų tarnautojų algomis, buvo žymiai mažesnis. „Kuklieji ir labiau patyrusieji švietėjai" puikiai žinojo, kad ir dabar jei jie imsis švietimo darbo, tei nėra ko tikėtis kokio nors atlyginimo, todėl nutarė „kukliai ir garbingai pasitraukti" iš savo darbo srities ir ieškoti kur nors kitur pelningesnio užsiėmimo, kuris sudarytų realesnį gyvenimo pagrindą. Aišku — jeigu pas svetimtaučius dirbsi, tai ir atlyginimą gausi, apie ką pas savuosius net svajoti nedrąsu, nes gyvename išeivijoje, o ne savo laisvoje Tėvynėje. Tuo tarpu vadinamieji „akiplėšos" nežiūrėjo į savo asmens reikalus, nesvajojo atlyginimo gauti, bet tik artimo meilės, tautinės sąžinės ir idealų balso šaukiami ėmėsi kilnaus kultūrinio darbo dirbti. Ne paslaptis yra, kad daugelyje, o gal net daugumoje kolonijų įvairūs fiziniai darbininkai, kaip pav. virtuvių aptarnautojai, policininkai, garbės teismų nariai, ir kiti pareigūnai daugiau vertinami už švietimo darbininkus, nes jie gauna dvigubas maisto normas, kitokias vienkartines paramėles ir įvairiais „pirmenybes" turi, o tuo tarpu švietimo darbininkai gauna paprastą maisto normą ir yra lygiateisiai su kitais nieko nedirbančiais asmenimis. Kodėl taip yra, tai tik Vietų Komitetams ir kitoms atsakingoms įstaigoms žinoma. Dėl šių reiškinių vadinamieji „akiplėšos" savo darbo nemeta, revoliucijų nekelia, o tik tyliai ir kukliai dirba savo darbą.

Įvairūs menininkai, visuomenininkai bei švietimo darbininkai savo darbą dirba ir už tai ypatingo atlyginimo negauna, gal išskyrus tik kai kurias vietoves, kur gal kartais ir pasitaiko kokios nors „privilegijos". Jie dirba ne todėl, kad panegyrikas ar kuklias dovanėles gautų, bet todėl, kad jie pilnai supranta savo misiją, darbo esmę ir jo reikalingumą.

Jeigu kur nors iš tikrųjų yra tokie reiškiniai, kad švietimo darbą dirba tokie asmenys, kurie anksčiau nieko bendro su švietimu neturėjo, tai atitinkamieji mūsų kolonijų organai privalėtų mėginti paieškoti kitose kolonijose nedirbančiųjų tam darbui tinkamų asmenų ir juos perkelti ten, kur jie reikalingi.

Reikia neužmiršti, kad kolonijų administracinis ir švietimo darbas yra palyginamai gana sunkus ir neatlyginamas, tik išskyrus gal kaikurių vietovių kolonijas, kuriose teikiama tam tikros pirmenybės arba kuklios dovanėlės, bet ir tai jos negali rekompensuoti įdėtojo darbo, vargo, nervų suardymo, sveikatos nusilpninimo ir t. t. Jeigu ir pasitaiko kokie nors vietinio pobūdžio nenormalūs ir taisytini reiškiniai, tai reikia juos lokalizuoti ir esamose gyvenimo sąlygose nespiaudykime viens kitam viešai į veidą, bet suraskime visai kultūringas priemones toms neigiamybėms pašalinti. Viešai viens kitą šmeišdami, viens kitą purvais drėbdami, tiesiog į akis spiaudydamiesi, nieko neatsieksime. Tokia elgsena ir geriausius visuomenininkus bei idealistus, ir kupinus gerų norų žmones, be rimto pagrindo apjuodinsime, atbaidysime juos nuo visuomeninio, kultūrinio ir tautinio darbo, o ypač kai dabar tie darbininkai negauna normalaus materialio atlyginimo. Todėl tik daugiau tarpusavio supratimo, daugiau geros valios bei nuoširdumo, nes to reikalauja mūsų tautinė savigarba ir mūsų išeivijos gero ir kultūringo vardo prestižas.

KULTŪRINĖS NAUJIENOS

* Šių metų vasario 2 d. Berlyne buvo įvykdytas mirties sprendimas jaunam kat. rašytojui ir mokslininkui iš Müncheno, Tėvui jez. A. Delpui. Jis buvo apkaltintas, palaikęs santykius su vokiečių generolais, liepos 20 d. rengusiais sukilimą prieš Hitlerį ir nacių režimą.

* Suimtas Vienos miesto komendantas Neumannas, kuris, pasitraukdamas iš Vienos, įsakė padegti garsųjį Vienos meno šedevrą, šv. Stepono katedrą. kard. Innitzerio apskaičiavimu, katedrai atstatyti reikės ne mažiau, kaip 10 metų. Išlaidų susidarysią 7 mil. šilingų.

* Romoje steigiamas tarpt. kat. žurnalistikos institutas o Vatikano leidžiamos iliustruotos žurnalas „Ecclesia" bus spausdinamas keliomis kalbomis.

* Netrukus žadama amerikiečių zonoje demonstruoti puikiai spalvotas menines filmas „Immensee", „Rembrandtas" ir „Didžioji laisvė".

Margasis gyvenimas

Grigaliūnaitės šokio spektaklio proga

Aprašant išraiškos šokio spektaklius, dažniausia ekskursuojama praeitin; prisimenama Nasvytytė, vokietė Klammt, šio šokio krypties kūrėja — amerikietė Dunkan, ar siekiama dar toliau — antikinių graikų laikų, kame, Dunkan teigimu, yra šio šokio tėvynė, ji pati esanti tik jo atgaivintoja.

Atrodo, kad tiek dažnas šios krypties šokio praeities ir kilmės minėjimas nėra nei būtinas, nei reikalingas. Aliuzijos į autoritetų vardus žiūrovą ar skaitytoją nuteikia priešingai ir verčia nepasitikėti turimu prieš akis menininku ir mažina jo spektaklio vertę. Antra vertus, išraiškos šokis tiek mūsuose, tiek užsieny (Vokietijoj, Austrijoj) yra pakankamai plačiai žinomas, stipriai laiko savo pozicijas ir rekomendacinių įvadų bei paaiškinimų nereikalingas.

p. Grigaliūnaitės spektaklis lapkričio mėn. 28 d. Miuchene buvo laukiamas dideliu įdomumu. Ilgesnės pertraukos leidžia ryškiai pastebėti jaunos šokėjos savystoviai nueitą meno kelią. Lūkesčiai išsipildė — p. Grigaliūnaitės koncertas pasirodė gero meninio skonio. Ji ir p. Rajauskaitė, akompanavusi šokiams ir paskambinusi Liszto Nocturną ir Campanellą bei Chopino Scherzo, sudarė darnią visumą, kas ypačiai svarbu šios rūšies koncertuose, kai kitąkart sunku pasakyti, ar čia šokis yra muzikos iliustracija ar muzika yra šokio išraiškos garsinis papildymas. Ir neapvylė gausiai susirinkusios publikos.

Apsistojant prie atskirų dalykų išpildymo, susidaro įspūdis, kad p. Grigaliūnaitės širdžiai artimesni yra lengvi, žaismingi šokiai. „Aitvariuky“ ir „Juokdary“ (muz. Griego) jos poruočių įvairumas ir kartais staigumas buvo persunktas švelniu jausmu, todėl jis neatrodė dirbtinas, taip pat ir judesių lūžiai buvo visuomet logiškai pagrįsti ir visas Aitvariuko pavaizdavimas grakštaus išdykumo fone buvo vykęs. Juokdarys nors leistųsi ir giliau, dramatiškiau atvaizduojamas, jos interpretacijoj, sušvelnintas ir ne tiek sarkastiškas ir piktas, kiek simpatiškas ir juokingas buvo visai priimtinas.

Panašaus žanro, gal tik labiau programinis „Meškeriotojas“ (muz. Schuberto), kur lengvai ir žaismingai, netirštinant spalvų ir nenuklystant į šaržą, pavaizduojami berniuko, meškeriotojo nuotykiai, parodė p. Grigaliūnaitės nemažus improvizacinius sugebėjimus.

Savo turiniu kiek kitokie: „Drugys“ (muz. Griego) ir „Sapnas“ (muz. Debussy) dar labiau iškėlė p. Grigaliūnaitės — nuotaikos šokio meistrės privalumus. „Sapne“ matėme subtiliai sudvasintą miego probrėškių ir pasąmonės vizijų banguojančią pynę. Skaidrių pergyvenimų, gama ir dvelkęs nuo scenos švelnus lyrizmas puikiai derėjo Debussy muzikai ir sunku būtų pageidauti geresnės iliustracijos ar gabesnės interpretatorės.

„Egiptiškoj freskoj“ (muz. Regerio) jaunoji menininkė parodė švarią šokio techniką, puikų kūno valdymą ir preciziškai aiškų rankų linijų žaismą.



Lietuvių liaudies meno parodoje Münchene Nuotr. Inž. Baublio

„Ispaniška improvizacija“ (muz. Moskovskio) ir „Menuetas“ (muz. Bethoveno) nors visumoje be priekaišto atlikti ir gerai įjausti, visgi kiek mažiau įtikino. Kaip žinoma, išraiškos šokiuose šokimas be apavo — basom kojom — laikomas dogma. Čia kaip tik tas doktrinieriškumas ir jo nerimtumas davė save pilnai pajusti. Iš tikro, menuete ir ypč ispanų šokiuose apavo ir net užkulnio vaidmuo šokant tiek didelis, kad ir nuoširdžiausias išraiškos šokio gerbėjas gali suabejoti dėl šių dalykų interpretacijos tikslingumo.

Antra vertus, jų išbraukimas iš repertuaro būtų savižudiškas išraiškos galimybių susiaurinimas ir šios meno šakos pilnumo ir universalumo sąmoningas pažeidimas. Todėl ar nevertėtų savistoviai menininkei, kokia mes laikom p. Grigaliūnaitę, reviduoti meno pareiškimo galimybes ir kūrybinių polėkių platumą varžančias pažiūras ir nebijoti čia tarti savo žodį.

Dar vienas dalykas, kritęs į akis. Visus spektaklio šokio numerius tiek ilgumo tiek jų turinio atžvilgiu galima laikyti tik miniatiūromis. Reta išimtimi (gal „Sapnas“) tai buvo nuotaikos veik momentalinės nuotraukos. Atskiro šokio bėgyje čia nesprendžiama išgyvenimų raida, charakterio vystymasis ir jo logiškas rutuliojimas. Dažniausia čia matėme trumpučius, akimirką trunkančius nuotaikos išreiškimus, kurie blykstelėję, bet nespėję žiūrove palikti gilesnio pėdsako, vėl pranyksta. Todėl nežiūrint išpildytų šokių įvairumo, tobulo šokio rašto išsprendimo, jų puikaus paruošimo ir atšlifavimo — buvo jaučiama turinio (ne paties šokio) ekspresijos stoka kurią tik iš dalies išpirko išpildymo dinamika. Atrodo, ar nereikėtų ir čia į platesnius meno kelius ir pabandyti savo jėgas veikaluose, kurie leidžia ir daugiau pasireikšti ir daugiau pasiekti . . .

Iš viso p. Grigaliūnaitės šokiai, nežiūrint nepakenčiamos scenos ankštumo, primityvaus ir nepakankamo apšvietimo, žiūrovuose — lietuviuose ir svetimšaliuose, — kurių ypač apstu buvo per antrą koncertą, paliko visiškai užtarnautą, gerą įspūdį.

Antrosios dalies tautinių šokių trupės pasirodymą negalima laikyti vykusiu. Galima būtų ginčyti, ar iš vis prie subtilių ir dvasingų Grigaliūnaitės miniatiūrų tiko savo choreografija ir muzika visgi gana primityvūs tautiniai, programoje pavadinti — liaudies-šokiai? Nebent juos rištų išviršinis ir, mūsų nuomone nelabai vykęs ryšis — basos šokėjų kojos. Kalbant apie pačių šokių išpildymą reikia pripažinti, kad nors paskiri šokiai buvo pastatyti neblogai, visumai kenkė aiškios linijos nebuvimas, kai kur pasireiškęs bendro šokio nedarnumas ir atskirų dalyvių nemokėjimas laikytis scenoje. *P. A.*

Kultūrinės Naujienos

* Prieš dvidešimt metų t. y. 1925 m. gruodžio mėn. 9 d. Valstybės Teatro rampos šviesoje Kauno publika pirmą kartą išgirdo Vincę Jonuškaitę. Buvo tai Čaikovskio opera Pikų Dama, kur gerbiama jubiliatė debiutavo Piemeniukės rolėje. Dabar dainininkė gyvena Münchene ir uoliai dalyvauja vietos lietuvių ruošiamuose koncertuose.

* Šiame numeryje matom estų skulptoriaus Rudolfo Saaring'o du skulptūros kūrinius. Jo darbuose atsispindi drąsa ir jėga. Skulptorius, palikęs tėvynę, nenustojo dirbti. Jo atelje yra pilna naujų darbų ir užsimojimų. Daug jo darbų puošia Estijoje valstybinius pastatus.

Šiuo metu p. Saaring'as yra taip pat vienas iš kūrėjų UNRROS Meno Akademijos, kur eina inspektoriaus pareigas. Taip pat jam numatomos vadovaujamos pareigos Skulptūros Studijoj.

* Š. m. gruodžio mėn. 22 d. sukanka vieneri metai, kai pasirodė pirmasis „Aidų“ numeris.

* Neseniai Müncheno stovyklose surengtoji lietuvių tautinio liaudies meno paroda sukėlė didelį susidomėjimą ne tik stovyklose gyvenančiųjų tarpe, bet ir pačiame mieste.

* Gruodžio mėn. Münchene pasirodė naujas 16 psl. religinės kultūros laikraštis „Naujasis Gyvenimas“. Laikraštį leidžia Liet. Kunigų S-ga, redaguoja kun. V. Bagdanavičius.

* Gruodžio mėn. 5d. II-ji Müncheno lietuvių stovykla suruošė koncertą, kuriame be vietos meninių pajėgų, dalyvavo žymiosios dainininkės — operos solistės — Vincė Jonuškaitė-Zaunienė ir F. Pupėnaitė-Vasiliauskienė. Koncertu tiek visi svetimšaliai tiek UNRROS vadovybė buvo maloniai nustebinti.

* Müncheno un-tas netrukus bus iškilmingai atidarytas. Iš 7.000 studentų priimta apie 4.000, pirmoj eilėj vyrai. Užsieniečių, palyginti, priimta nedaug. Šiuo metu baigiamas nuo nacinio elemento mokomojo personalo valymas. Rektorium paskirtas prof. Behmas. Müncheno un-tą norima padaryti slavistikos studijų centru, taip pat sustiprinti anglistiką.

* Amerikiečių zonos vakarinėj daly eina trys savaitraščiai vok. kalba, tarp jų jaunuimui skirtas savaitinis „Pingvinas“. Berlyne gauti leidimai leisti jaunimo, moterų ir literatūros žurnalus. Berlyne kat. žurnalo „Das Petrus-Blatt“ redaktorium paskirtas vysk. Preysingas. Göttingene leidžiamas kult. ir auklėjimo reikalams žurnalas „Sammlung“.

* Per vokiečių orinius puolimus Londone buvo sunaikinta apie 1.145.000 tomų įvairių knygų, daugiausia neįkainuojamos vertės unikumų ir mokslo veikalų. Londono un-to žuvo veik visi svarbiausieji veikalai.

* Profesorius Maxas Planckas, kurio vad. kvantų teorija buvo padėta pagrindan atomo skaldymo tyrinėjimų, iš Berlyno persikėlė gyventi į Göttingeną. Frankfurte jam buvo įteikta Goethės premija.

* Neseniai mirė prof. Sebastijonas Merkle, vienas iš žymiausių Bažnyčios istorikų. Jis nuo 1897 m. iki 1933 m. Würzburgo mieste buvo bažnytinės istorijos katedros vedėjas ir parašė istorinį veikalą „Bažnytinis švietimo laikotarpis Vokietijoje“.

* Gen. Eisenhowerio štabe dirbą meno istorikai surado garsųjį meno šedevrą. Krokuvos katedros Marijos altorių, išskaptuotą iš medžio ir jį vėl dabar grąžino į senąją vietą. Naciai jį buvo išgabenę su daugeliu kitų meno kūrinių į Nürnbergą.

* Amerikiečių karinės valdžios meno paminklams saugoti komisijos žiniomis, Marburge, Münchene ir Wiesbadene yra apie 100.000 meno kūrinių, nacių sugrobstytų iš įvairių kraštų. Jie bus saugojami tol, kol bus surasti jų tikrieji savininkai. Apie 200 pačių vertingųjų šedevrų bus laikinai pergabenti į Vašingtoną, kur jie bus geriau apsaugoti.

PRIEŠ NAUJĄ KONFERENCIJĄ

Pasireiškus didesniems nuomonių skirtumams, 5-kių užs. reik. ministerių taryba naujai sesijai rinktis nebesiryžta. Tačiau artėja 1946 metai, o su jais kartu Jungtinių Valstybių organizacijos pilnaties posėdis. Klausimai svarstymui neparuošti. Po ilgų diplomatinių tąsymosi vėl sutarta šaukti užs. reikalų ministerių konferenciją tik jau nebe penkių, o tik trijų: JAV., Anglijos ir Sovietų S-gos. K-ja turinti prasidėti XII. 15 d. Maskvoje. Tikimasi, kad esant mažesniam dalyvių skaičiui, klausimų sprendimas galėsiąs būti lengvesnis.

Pagrindis konferencijos tikslas, atrodo turėtų būti vieną kartą visam laikui išsiaiškinti, kokius atskirus didžiosios valstybės turi teritorialinius reikalavimus ir politinius siekius. Vakarų demokratijų politikai keletą kartų į Sov. S-gą su panašiais klausimais yra kreipęsi. Sov. S-ga iš savo pusės daro priekaištų Vakarams, dėl jų politikos neaiškumo. Štai, Maskvos radijo politinis komentatorius XII. 3 d. reaguodamas į Anglijos užs. reik. ministerio Bevino XI. 23 d. pasakytą kalbą, pastebi kad kalbos apie visuotinės taikos siekius, ir pasaulinę valstybę esą tik gražūs žodžiai, o tikrumoj tai esąs tik atsisakymas nuo tolimesnės kovos su fašizmu. Tasso pranešimu, kontrolinėje Vokietijos Taryboje gautas memorandumas, kaltinąs anglų vyriausybę vokiečių kariuomenės organizavimu anglų zonoje. Prie šių karinių pajėgų veikią štabai, intendantūros, sanitarijos ir ryšių tarnybos ir t. t. Be vokiečių karo jėgų anglų okupacinėje zonoje memorandume esą minima, kad organizuojamos ir kariniai apmokamos buv. vokiečių sąjungininkų pajėgos, tarp kurių Tassas mini lietuvius ir latvius (?). Yra ir daugiau politinėmis miglomis pridengtų problemų: Korejos, Kinijos, Dardanelų, Balkanų, Pabaltijo ir kiti klausimai. Persijos įvykiuose aiškumo irgi nepasiekta, nors buvo bent kelis sykius pasikeista notomis tarp Sov. S-gos iš vienos pusės ir Persijos JAV. ir Anglijos — iš kitos.

Amerikos senatas priėmė įstatymą, kuris įgalina prezidentą savo nuožiūra panaudot karines pajėgas taikos išlaikymui. Diskutuojant šio įstatymo projektą, demokratų partijos senatorius B. K. Wheeleris pasakė 4 val. trukusią kalbą, kuria aštriai kaltino Sov. S-gą už tarptautinių sutarčių nesilaikymą. Prez. Trumanas spaudos k-jos pareiškimuose nepalankiai pažiūrėjo į naują trijų „Didžiųjų“ susitikimą, o tai neįvykdoma dar ir del to, kad Stalinas nutaręs prie Juodųjų jūrų atostogauti iki Naujųjų Metų. Taigi šios sunkios pareigos atstatyti nuoširdžią bendradarbiavimo dvasią tarp 3-jų didžiųjų valstybių ėmėsi užs. reik. ministeriai.

Sunku pasakyti, ar šių pasitarimų darbų tvarkoje ras vietos mūsų klausimas. Pastebėtina, kad Lietuvos ir išvis Pabaltijo klausimus pradeda lyg ir iškelti. Pirmiausia tenka laukti pasėkų didžiojo Amerikos lietuvių Kongreso, kuris įvyko š. m. lapkričio 29—30 d. d. ir gruodžio mėn. 1 d. Kiek iš Amerikos lietuvių spaudos galima susidaryti vaizdą, atrodo, kad Amerikos lietuviai daro tiek, kad daugiau iš jų reikalauti nebegalima. Savotiško susidomėjimo centru buvo tapęs internuotų Pabaltijo tautų piliečių Švedijoje griežtas atsisakymas grįžti į Sov. S-gą. Apie Švedijos įvykius plačiai pranešinėja Šveicarijos, Anglijos, Švedijos ir kitos radijo stotys.

Gen. Eisenhoveris, darydamas paskutinį pranešimą apie karinės valdžios veiklą Vokietijoje, tarp kitko, pažymėjo, kad amerikiečių zonoje esą virš 80.000 Pabaltijo kraštų piliečių, kuriems repatrijacijos nuostatai netaikytini.

IEŠKOJIMAI

405. Mok. Račinskas Antanas, Detmold, Fürstenstr. 20, — artimųjų. Jankauskienė Juzė, Detmold, Elisabethstr. 32, — sūnaus Vaclovo Jankausko.

406. Juknaitis Robertas, Detmold, Elisabethstr. 32, — Vytauto Geriako. Narkevičius Jonas, muzikas, Ingolstadt, Liet. stov., — ūkininko Narkevičiaus su šeima, gyv. Stargardo apyl. Pomeranijoj, prekyb. Narkevičiaus Juozo su šeima, batsiuvio Narkevičiaus Juozo, račiaus Paukščio Jono dirbusio Stargarde, ūkin. Paukščio Petro su šeima, ūkin. Stankevičiaus Jurgio su žmona, ūkin. Gurinsko Juozo su šeima, gyv. Stargardo apyl.

407. Šimkevičius Juozas, München, I-moji Liet. stov., — Jono ir Onos Miliauskų ir Adolfo Šimkevičiaus.

408. Galeckas Viktoras, Ansbach, Neuses 1, — Galecko Henriko, gim. 28. 4. 24 Kaune. Paieškomasis tarnavo Legion Speer ir 1945 m. vasario mėn. buvo matytas Dresdene.

409. Miklauza Jonas, Wunsiedel, Liet. stov., — žmonos ir dukters.

410. Jasinskas Juozas, München, „SS“ kareivinės, — Jasinskų Igno ir Vinco.

411. Radykaitė Jadvyga, München, D. P. Center 95—279, — Genevičienės Seliomėjos iš Kybartų.

412. Bukelskis Albinas, Hürzburg, Cell Nord Kaserne, — Bukelskienės-Sėnenskaitės Veronikos iš Dusėtų.

413. Fuksienė-Šukevičiūtė Gražina, Ravensburg, Parkstr. 8, — Šukevičiaus Donato, Šukevičienės Liudos iš Joniškio ir Demkienės Valės iš Raudonės valsč.

414. Maciejauskienė Vladislova, Seligenstadt bei Würzburg, Liet. stov., — Maciejauskienės Teofilės iš Palangos ir Paliulionaitės Eleonoros iš Klaipėdos.

415. Kovsas Steponas, Hanau, Lamboystr. 84, Liet. stov., — Kovsienės Valės, dukrelės Marijos-Lukrecijos ir sūnų iš Kretingos.

416. Adomaitis Marcelius, bei Seidl, Post Schaufling, Kr. Deggendorf, —tėvo Adomaičio Vinco, buv. liuftvafėj.

417. Dicevičius Adolfas, Mühldorf, Liet. stov., — Dicevičienės-Mackevičiūtės Elenos, pakutiniu laiku gyv. Kretingoje.

418. Paliliūnas Zigmas, 13 b, Ottobeuren, Mühlbachstr. 171, — Paliliūno Antano, gyv. Pocking.

419. Bortninkas Jonas, Nürtingen-Oberlingen, — Kučinskų, Jurgio ir Antano.

410. Volkas Napoleonas, Uchte, Kr. Nienburg/Weser i. Honn-Lager „Vytis", — žmonos su sūnum.

421. Bacevičius Vladas, Österreich, Bregenz, Fr. Holzweberstr. 60. 80, — Anna Baumann ir Vikniaus Antano.

422. Puškoriūtė Antanina, Salzburg, Glassenbacho lageryje, — Puškoriaus Juozo, Puškorienės Teofilės, Puškoriaus Algio, Puškoriaus Prano ir Puškoriaus Jono.

423. Steponkevičienė Marija, Salzburg, Glassenbacho lageris, — Steponkevičiaus Jono.

424. Vilčinskienė Anastazija, Salzburg, Glassenbergo lag., — Vilčinsko Juozo.

425. Dambrava Povilas, Salzburg, Glassenbergo lag., — Zosaitės Genės iš Kauno ir Nakvoso Felikso iš Biržų.

426. Šileikis Stasys, sūn. Jono, München, „SS" Kaserne, — giminių bei pažįstamų.

427. Bindokas Vytautas, München I-moji, Liet. stov., — Bindokienės Agotos ir brolių: Juozo, Jono, Prano ir Petro iš Slavikų.

428. Jagelavičienė Bronė, Kempten/Allgäu, Lindauerstr. 34, — Jagelavičiaus Algirdo, paskutiniu laiku gyv. Austrijoj.

429. Rulys Petras, Braunschweig, Rosalies Kaserne, — Rulio Petro iš Josvainių.

430. Grigula Petras, Augsburg-Haunstetten, Flachstr. 38, — žmonos su vaikais.

431. Leipienė Kostė, Kiel, Liet. lageris, — vyro ir sūnaus.

432. Kizlaitis Viktoras, Augsburg-Hochfeld, Liet. stov., — Dudzevičiaus Juozo, Dudzevičienės Onos ir Jermalausko Stasio.

433. Kizlaitis Vincas, Augsburg-vasario Broniaus, Dūdos Algirdo, Hochfeld, Bauernfeindstr. 4, — Pa-Raznausko Ksavero, Kizlaičių Juozo ir Kazio ir Smagurausko Juozo.

434. Luknunaitė Elena, München I-moji, Liet. stov., — girininko Barzdaičio Beniaus nuo Užvenčio.

435. Bukys Justinas, Regensburg, Liet. stov., — Bukio Juozo, Mačiūno Vytauto, Ribikausko Kazimiero ir Rimšos Antano.

436. Kulakauskienė Marija, Bremerwörder, Liet. Kom., — stud. teis. Kulakausko Tado.

437. Gelvinauskienė Marija, Bremerwörder, Liet. Kom., — savųjų.

438. Harmonienė Natalija, Bremerwörder, Liet. Kom. — sūnų ir dukterų.

439. Rydelienė, Stade, Kr. Esfort, — Rzdelio Eduardo.

440. Kazlauskas Marcijonas, Stade, Kr. Esfort, — Tallat Kelpšos.

441. Kuosaitienė Konstancija, Bremerwörder, Neue Str. 14, — Stankevičiaus Vytauto.

442. Armonienė Natalija, Rhade 45, Kr. Bremerwörder, — Sūnų Augusto ir Jono ir dukterių Levutės ir Emilijos.

443. Viliūnienė Stefa, Tübingen, Hechingerstr. 14, — Kazlauskienės-Kasperavičiūtės Bronės, teisėjo Kazlausko Igno ir dukters Kazlauskaitės Nijolės.

444. Baronas Vincas, Tübingen, Herrenbergerstr. 49, — tautiečio, 1944 m. X. 13. Konitz stotyje per apsirikimą nuvežusio žodynus ir kitus daiktus, kuriuos prašo grąžinti.

445. Petkelis, Wiesbaden, Liet. stov., — Dobužinsko Prano iš Kauno ir Urbienės-Petkelytės Birutės.

446. Mickevičiai Ona ir Kazys, Augsburg, Lager Balticum, — Motinos brolių ir seserų.

447. Šukaitis Juozas, Hamburg, Fischbeck, — tėvų ir seserų.

448. Buteikis Vaclovas, Hamburg, Lager Fischbeck, — tėvų bei pažįstamų.

449. Berminas Jonas, Hamburg, Fischbeck, — quozapavičiaus Henriko iš Kauno.

450. Matlošaitienė Vanda, Oldenburg i. O., Ritterstr. 10, — Grincevičiūtės Liucijos iš Kauno.

451. Dapkuvienė Jadvyga, Hanau, Liet. stov., — Dapkaus Henriko.

452. Maslianikienė Kazutė, Gross Hesepo, Kr. Meppen, — vyro ir sūnaus.

453. Biveinis Jonas, Memmingen, Liet. Kom., — Biveinio Algirdo.

454. Navickas Vladas, Landshut, Lehbuhlstr. 5, — Navickų Vlado ir Vytauto iš Skuodo.

455. Juodvalkienė Anastazija, Oldenburg „Lithuanica", — Juodvalkio Vlado. Vaitukaitis Kazys, Oldenburg „Baltica", — Vaitukaičio Antano ir Pranckevičiaus Stasio.

456. Šaulienė Janina, Hamburg, Neugraben, Lager Fischbeck, — savo artimųjų.

457. Markevičiūtė Anelė, Hamburg, Fischbeck, — artimųjų.

458. Armonas Otto, Hamburg, Lager Fischbeck, — Armonienės Olgos ir Dyzenbrukytės Leonos.

459. Maksvytis Pranas, Hamburg, Fischbeck, — Juozapavičiaus Hen-

460. Iškauskas Benas, Hamburg, Fischbeck, — artimųjų.

461. Maila Jonas, Hamburg, Neu Groben, Fischbeck, — sūnaus Jono ir dukters Teresės.

462. Petrulienė Magdelena, Hamburg, Neu Groben, Fischbeck, — Petrulio Pijaus.

463. Virkutis Vladas, Blomberg, Kirhofstr. 6, — Adomkevičiaus Liudo, Gobalio Juozo ir Virkučio Stasio.

464. Stepšys Kęstutis, Detmold, Saarstr. 13, — žmonos ir dukters Laimutės.

465. Janevičienė Aldona, Hamburg, Buchatz, Liet. Kom., — giminių bei pažįstamų.

466. Bliūdžius Antanas, Hamburg, Falkenberg Lag., — žmonos, dukterų ir tėvo.

467. Venckus Leonas, Hamburg, Neugraten, Falkenberg Lag., — giminių bei pažįstamų.

468. Bulvisas Vincas, Oldenburg, Aleksanderstr., „Lithuanica", — Bulvisų: Mortos ir Jono.

469. Adickienė Konstancija, Oldenburg, Aleksanderstr., — dukters ir sūnaus.

470. Visbarienė Uršulė, Oldenburg, Aleksanderstr., „Lithuanica", — Visbaro Juozo ir Vieraičio Broniaus.

471. Benkis Albinas, Oldenburg, Aleksanderstr., „Lithuanica", — Benkienės Onos, Benkio Gustavo, Birštono Juozo ir Anupro ir Stasio Šlikų.

472. Daukšai, Ona ir Pranas, Oldenburg, Flak am Schneestand, — Penikų, Prano ir Marijos, Petravičiūtės Henrikos, Daukšaitės Janinos ir Daukšos Vaciaus ir Krakių.

473. Motuzas Antanas, Oldenburg, „Lithuanica", — Motuzų, Juozo ir Jadvygos ir Šarapnicko Petro.

474. Endrukaitis Pranas, Schwarzenbeck (Hamburg), — sūnaus Jono.

475. Totoraitis Juozas, Schwarzenbeck, — sūnaus Prano.

476. Maziliauskas Stasys, München, „SS" Kaserne, — Maziliausko Vinco, Juozo ir Elytės Naujokų ir Petrėno.

477. Meižis Klemas, Oldenburg, „Lithuanica", — Antano ir Aleksandros Jasikų.

478. Dubauskienė Marija, Oldenburg, „Lithuanica", — dukterų.

479. Žiorienė Viktorija, Oldenburg, „Lithuanica", — sūnų ir dukterų.

480. Montvidas Jonas, Wiesbaden, Liet. Lag. 7 blokas, — šeimos.

481. Chrontauskas Antanas, Vilsbiburg/Ndb., Herrnfeldnerstr. 4, — Chrontauskienės Sofijos.

482. Maleckas Petras, Ravensburg, Eimvieser Lager, — Gordecko Adomo, Butkaus Vytauto, Budrio Edmundo ir Ambutavičiaus Juozo.

483. Tūras Vytautas, München I-moji, Liet. stov., — giminių bei pažįstamų.

484. Barauskas Povilas, Bruchendorf Nr. 119, Kr. Nürtingen, — giminių bei pažįstamų.

485. Viduolis Bronius, Augsburg-Hochfeld II-moji, Liet. stov., — Žalnieraičio Kosto, Karoso Vytauto ir Stakėnaitės Janinos.

486. Janušauskas M., Sankt Ottilien, Kr. Landsberg, — Pulk. A. Makulavičiaus.

487. Janušaitis Juozas, Oldenburg, Unterm Berg, — Janušaitienės Pranės su sūnum, Janušaičio Jono, švogerių Lukoševičių: Antano ir Broniaus.

488. Misiūnas Vincas, Eichstätt, — brolių Misiūnų.

489. Stukas Albinas, Eichstätt, — pažįstamų.

490. Žilinskaitė Irena, Hanau, Liet. stov., — Žilinsko Algimanto iš Jonavos Šarpnicko Petro ir kitų pažįstamų.

491. Bernotas Jonas, Neumünster, Uekerstr. 12 bei Rohver, — Šalnos Antano, Černio Juozo ir Bernoto Simano.

492. Valaitis Antanas, Flensburg, Nordorstr. 81, — Valaitytės Agotos.

493. Vilniškaitės Pranė ir Ona, Wiesbaden, Schiersteinerstr., — brolio Kazio.

494. Šatkus Henrikas, München, „SS" Kaserne, — Šulcaitės Lygijos, gim. 1925. 12. 25 Dorpate.
495. Navickas Pijus, Amberg, Kaiser-Wilhelm-Kaserne, — Navickaitės Matildos, Navicko Broniaus ir Turkulio Petro su šeima.
496. Kniuipys Jonas, Mübeck, Liet. lag. „Gražina" Nr. 102, — Kniuipio Juozo.
497. Leščinskas Vincentas, Schwandorf, Spitalstr. 8, UNRRA, — Leščinsko Antano, Leščinsko Vaclovo, Leščinsko Jono, Versecko Stasio, Našutinsko Stasio ir Raulynaitytės Elenos.
498. Balbachienė Sofija, München, „Aidų" red., — Balbacho Anatolijaus, Žadeikio ir Šėferio.
499. Daugelienė Bronė, Celz, Liet. lag., — Gelžienės Zuzanos, Daugėlo Broniaus ir Bagdono Liudo.
500. Baltakys Jonas, Mongomery Camp, Dorvörden, Kr. Verden-Aller, — Baltakio Jono, gim. 1922 m.
501. Medelis Liudas, Hanau, Liet. stov., — tėvų ir brolių.
502. Ribinskienė Juzefa, München I-moji, Liet. stov., — Simpuko Jono.
503. Kiksa, München, Marsstr. 14/II, — Kiksos Valdemaro.
504. Krolienė-Banevičiūtė Zofija, München 27, Marsstr. 14, — Mackevičiaus Zigmo šeimos.
505. Marčinauskas Mečys, München, Liet. S-ga, — tėvo, brolių Jono ir Stasio ir inž. Bartnikos Liucijaus.
506. Pamševičiai Jonas ir Zigmas, Seligenstadt b. Würzburg, Liet. stov., — tėvų ir sesers Danutės.
507. Pūkelis Stasys, Augsburg-Hochfeld, Bauernfeindstr. 8, — Gečio Stanislovo.
508. Ieško pažįstami per Pūkelį Stasį, Augsburg-Hochfeld, Liet. stov., — Lakavičiaus Prano ir Samaškos Vytauto.
509. Dipl. Inž. Šalaševičius Kazimieras, Regensburg, Kurt-Neubauer-Str. 3, — Šalaševičiūtės Albinos ir Šalaševičiaus Juozo.
510. Malinauskas Jonas, Ansbach, Hindenburg-Post, — Malinausko Juozo ir Pacaitės Stefos.
511. Stankevičius Viktoras, Ansbach, Hindenburg-Post, — Austo Karoliaus, Austienės Pranės ir giminių.
512. Degutis Jonas, Eichstätt A 19, Junevičiaus Vandolio, Vartkaus Andriaus, ltn. Sodonio Marijaus, Žemaičio Romualdo, T. N. Kp. tarnavusių karių, Paškevičiaus Alfonso, Šakalio Jono, ir Dėdelės Antano; visi trys kilę iš Ukmergės apskr. Vaišnio Petro, Pulkauninko Stasio, Pranskaičio Jono ir Barakausko Albino.
513. Jakelavičius Jonas, Ansbach, Hindenburg-Post, — Jakelavičiaus Vinco, ir sesers Jadvygos, Sklinto Miko, Panevičiaus Juozo, Navicko Martyno, Poško Vinco ir Vilčinsko Juozo.
514. Navickas Vladas, Landshut, Liet. Kom., — Navicko Vlado ir Vyto.
515. Rutkauskas Bronius, Ansbach, Hindenburg-Post, — Rutkauskienės Agotos, Rutkausko Jono, Sturo Antano.
516. Gramaliauskas Stepas, Ansbach, Hindenburg-Post, — žmonos Jagvygos.
517. Raudienė Stasė, Wiesbaden, liet. lag., — sūnaus Juozo, gim. 1922. II. 13.
518. Merkevičienė Adelė, Nördlingen, Liet. stov., — Merkevičiaus Teodoro.
519. Vasilevičienė Stefanija, Nördlingen, Liet. stov., — Vasiliausko Jono.
520. Trečiokas Vincas, Hanau, Liet. stov., — Trečioko Zigmo.
521. Barkauskas Jurgis, Seligenstadt, Liet. stov., — žmonos.
522. Rastapkevičius Vytautas, Hanau, Liet. stov., — Rastapkevičiaus Jono ir Sereičiko Antano.
523. Janušauskas Jonas, München, Liet. stov., — Janušausko Igno.
524. Tusavienė Ona, München, Liet. S-ga, — Tusavo Jono.
525. Rakauskas Juozas, Wiesbaden, Gersdorfkaserne, — dukterų, Onos ir Elenos.
526. Ltn. Keknevičius Vincas, Amerikos karininkas, 6890 Disee Bavarian Filmkunst Münich, — ūkininko Kuloko iš Kauno apylinkės.
527. Rusinas Karolis, Regensburg, Von der Pfordten-Str. 13/454, — Rusino Alekso, Alberto ir Eduardo.
528. Jurkšaitytė Birutė, München I-moji, Liet. stov., — Jurkšaitytės Teodoros ir Jurkšaičio Juozo.
529. Chmieliauskas Stepas, Stuttgart-Ostheim, Linzerstr. 2, — Chmieliauskienės Zofijos ir sūnaus Algimanto.
530. Vilutis Edvardas, Amberg, Kaiser-Wilhelm-Kaserne, — Vilučio Antano, Zablockių, Valerijos ir Viktoro iš Kauno.
531. Šimkienė Marija, München, Liet. S-ga, Šimkaus Vytauto ir Kazio ir Kentro Viktoro.
532. Gedutis Adomas, Erdingen Langeissling Dorf Nr. 105, — Kalinausko Antano ir artimųjų.
533. Riškūnas Petras, Seligenstadt b. Würzburg, — Malcaitės Adelės iš Rokiškio.
534. Račiūnas Ignas, Seligenstadt b. Würzburg, — Račiūno Zigmo iš Krekenavos.
535. Girčys Antanas, Waldwerk Passau, Donau Lager, Litauisches Büro, — Girčio Alfonso iš Šiaulių.
536. Žakevičius Vladas, Waldwerk Passau, Donau Lager, Litauisches Büro, — Žakevičiaus Boleslovo iš Kauno.
537. Amerikos liet. gyd. Vaitukaitis, Beilngries, Liet. Kom. — Eidimkienės-Marmaitės Genovaitės ir Vaitukaičių šeimos, Vilkaviškio apskr.
538. Martinaitis Bronė, Kr. Ravensburg, Gde. Fronhofen Rüpprechtsbruch b. Deifel, Kakeranos Vetidos ir dviejų sūnų: Petro ir Miko. Dobilas Kazys, München, Rauchstr. 20, — giminių bei pažįstamų.
539. Liepinaitis Aleksandras, Grafing, Lithuanian Camp, — Algirdo Liepinaičio, gim. 1925. 4. 18.
540. Dilys Juozas, Hanau a. M., Liet. stov., — Morkūno-Markausko Viktoro.
541. Albrechtas Juozas iš Kauno, Wiesbaden, — Berušaičio Justino, Valaičio Prano, agr. Zelbos Prano, Donato ir Lydos Ošurkų.
542. Balytė Joana, Wiesbaden, — Julijos Genės Račinskienės ir Kiliaus Petro.
543. Širvienė Stasė, München I-moji, Liet. stov., — Širvio ir Kasulaitytės Valės.
544. Jankauskienė - Brovkaitė Ona, München I-moji, Liet. stov., — Brovko Jono, Mažeikos Jono, Brovkienės Matildos, ir Jankausko Simano, — visi iš Lietuvos.
545. Bieliauskaitė Birutė-Elena, Mittenwald, — Bieliausko Jono ir sesučių: Onos ir Juzefos.
546. Locienė Rozalija, München I-moji, Liet. stov., — Locio Edvardo, Kraftienės Ievos ir Krafto Edvardo.
547. Pranaitė Sofija, Eichstätt, — Briaukos Jono, Stankevičienės Marijos ir pažįstamų.
548. Karaveckas Jonas, Traunstein, Ludwigstr., „Kurhaus", — giminių bei pažįstamų.
549. Ūsinas Stasys, Traunstein, Ludwigstr., „Kurhaus", — Ūsinas Antano ir pažįstamų.
550. Rudaitytė Palma, Wunsiedel, Hornschuchestr. 90, — Rudaitytės Juzės.
551. Luobikytė Teresė, Wunsiedel, Honschuchestr. 86, — Luobikio Jurgio.
552. Leščinskienė Adelė, Wunsiedel, D. P. Camp, — Gurevičiaus Vytauto.
553. Genytė-Vilkienė, Wunsiedel, Hornschuchestr. 84a, — Genio Stasio, Genio Jono, Karoblio Vytauto, Karoblienės Antaninos, Medelienės Petronėlės, Skučienės Marijos, Genyčių Birutės ir Veronikos ir Vilko Jurgio.

Pulk. K. Ališauskų šeimą gilaus liūdesio valandoje dėl mylimo sūnelio Kęstučio — Ričardo mirties nuoširdžiai užjaučia ir kartu liūdi

A. Černius ir B. Sutkevičius

„Aidai" yra dviejų laidų lietuvių kultūrinis ir informacinis leidinys. „Aidų" žurnalas išeina kiekvieno mėnesio 15 ir 30 dieną 16 psl. didumo, „Aidų" Dienos Informacija" kiekvieną dieną, išskyrus šventadienius. „Aidus" leidžia — Spaudos Darbuotojų Kolektyvas. Vyr. Redaktorius — Dr. V. Bieliauskas. Redakcijos adresas: München 27, Lamontstr. 21 (Kalbamosios valandos: tik darbo dienomis 10—12 ir 15—17).